

Universiteit
Leiden
The Netherlands

“Graag lichten we onze standpunten in een gesprek verder toe”: Een onderzoek naar de verschillen tussen Kamerleden en hun responsiviteit voor belangenbehartiger

Peereboom, Merel

Citation

Peereboom, M. (2023). *“Graag lichten we onze standpunten in een gesprek verder toe”: Een onderzoek naar de verschillen tussen Kamerleden en hun responsiviteit voor belangenbehartiger.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3656325>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

“Graag lichten we onze standpunten in een gesprek verder toe”

*Een onderzoek naar de verschillen tussen Kamerleden en hun responsiviteit voor
belangenbehartigers*

Prinsjesdagborrel VNO-NCW (Utrecht, 2021)

Naam Merel Peereboom

Studentnummer s1685899

Opleiding MSc Management van de
Publieke Sector

Thesisbegeleider dr. Bert Fraussen

Aantal woorden (exc. Figuren) 10.187

Datum 9 juni 2023

**Universiteit
Leiden**

Instituut Bestuurskunde

Voorwoord

Na een studententijd die reeds in 2015 begon ben ik verheugd dat nu mijn masterthesis voor u ligt. Met een onderzoek naar de verschillen tussen Kamerleden en hun responsiviteit voor belangenbehartigers rond ik de Bestuurskundemaster Management van de Publieke Sector (2022-2023) af. Deze thesis is, zij het soms in de late uren, met veel plezier geschreven en ik denk voor iedereen die affiniteit heeft met Public Affairs of anderszins geïnteresseerd is in de thema's beïnvloeding en samenwerking, de moeite van het lezen waard.

Deze master heb ik gecombineerd met een functie als werkstudent Public Affairs bij de Nederlandse Vereniging van Banken. Door mijn dagelijkse bezigheden, het monitoren van alle politieke zaken rondom de financiële sector, was de keuze om mij verder te verdiepen in de financiële Kamercommissie een fijne optie. Hoewel het af en toe moeilijk was om mij na een werkdag te motiveren voor de studie sloten de praktijk en wetenschap mooi op elkaar aan. Inzichten uit mijn werk en adviezen van collega's kon ik gebruiken voor deze thesis en omgekeerd zal ik de bevindingen uit mijn thesis overbrengen binnen de NVB.

Ik wil deze ruimte graag gebruiken om allereerst mijn respondenten te bedanken voor hun tijd. Zoals uit deze thesis ook blijkt hebben Kamerleden maar zeker ook hun medewerkers het druk. De inbreng van de beleidsmedewerkers heeft deze thesis inzichten gegeven die het onderzoek naar de verschillen in responsiviteit voor lobbyboodschappen hebben verrijkt. Tevens wil ik Agnieta van der Plaat en Walter Annard bedanken die met hun interviews een belangrijke en interessante aanvulling waren op de perspectieven van de beleidsmedewerkers. Tenslotte een dankwoord aan mijn thesisbegeleider Bert Fraussen voor zijn waardevolle hulp en adviezen die mij tot dit eindresultaat hebben geleid.

Samenvatting

De huidige Tweede Kamer telt 20 fracties. Een verdubbeling ten opzichte van twintig jaar geleden. De ondersteuning per Kamerlid neemt door fragmentatie af, maar het aantal beleidsdossiers waar Kamerleden in korte tijd hun mening over moeten delen daalt niet. Deze combinatie van factoren zorgt voor een stijgende werkdruk waarbij tijd voor inhoudelijk parlementair werk slinkt. Bij de controlerende taak gebruiken Kamerleden informatie van onder andere hun achterban, toezichthouders en Public Affairs adviseurs. In deze thesis wordt gefocust op de laatste categorie. Er is veel onderzoek gedaan naar de werkzaamheden en strategieën van belangenbehartigers en lobbyisten maar nog weinig naar de ontvangende kant. In deze thesis is onderzocht hoe Kamerleden verschillen als het gaat om hun contact en informatiegebruik van belangenbehartigers. Aan het einde van dit onderzoek wordt onder andere geconcludeerd dat Tweede Kamerleden door tijdsgebrek selectiever omgaan met contactverzoeken en een andere informatiebehoefte (beknopte technische informatie) ontwikkelen. Hierbij zijn voorkeuren van politieke partijen te onderscheiden. Middels deze thesis wordt wetenschappelijk onderzoek over de *responsiviteit* van parlementariërs aangevuld met recente bevindingen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding en onderzoeksvraag	5
1.1 Onderzoeksvraag	6
1.2 Wetenschappelijke en Maatschappelijke relevantie van de onderzoeksvraag	6
1.2.1. Maatschappelijke	6
1.2.2. Wetenschappelijke relevantie	7
2. Theorie: literatuur review en theoretisch kader	8
2.1 Literatuur review:	8
2.1.1 Theoretische definitie van belangenbehartiging en responsiviteit bij Kamerleden	8
2.1.2 Factoren die van invloed zijn op de responsiviteit van Kamerleden	9
2.1.3 Verschil in ontvankelijkheid bij Kamerleden voor belangenbehartigers	11
2.2 Theoretisch kader	14
2.2.1 Centrale concepten	16
3. Methoden: om theorie te vertalen	19
3.1 Onderzoeksdoel	19
3.2. Onderzoeksmethoden	19
3.3 Dataverzameling interviews	20
3.3.1 Onderzoekseenheden	20
3.3.2 Datamanagement	21
3.4 Kwalitatieve data-analyse	21
4. Data-analyse	22
4.1 Documentanalyse	22
4.2 Interview-analyse	25
4.2.1. Responsiviteit	26
4.2.2 Relatie tussen belangenbehartiger en ontvanger	27
4.2.3 Partijkleur	29
4.2.4 Politieke effectiviteit	30
4.3 Synthese met theoretische inzichten op voorgaande analyse	32
o H1. Het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers neemt toe ...	32
o H2. De relatie tussen belangenbehartiger en Kamerlid heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden	33
o H3. De partijkleur heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden.....	33
o H4. De politieke effectiviteit heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden ...	35
o H5. Contextuele factoren hebben een versterkend effect op het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers	36
5. Conclusie	37
6. Aanbevelingen & Discussie	39
6.1 Beperkingen	39
6.2 Aanbevelingen.....	40
7. Literatuurlijst	41
8. Appendix	46
Bijlage 1. Interview schema's	46
Bijlage 2. Codeerschema's	49
Bijlage 3. Overzicht inbreng inzake belangengroepen van verschillende partijen	50
Bijlage 4. Transcripten	55

1. Inleiding en onderzoeksvraag

De ‘Haagsche lobby’ van belangenbehartiging hoort bij het Nederlandse politiek bestel waarbij burgers en bedrijven hun belangen kunnen laten horen aan de politiek en waarbij gekozen politici zelf kiezen met welke organisaties en brancheorganisaties zij willen praten om zich te laten informeren (Fraussen & Braun, 2018). Waar politiek-maatschappelijke akkoorden voorheen enkel tot stand kwamen met sociale partners, worden er tegenwoordig veel meer belangenorganisaties gevraagd deel te nemen signaleert de Raad van State in het rapport ‘regeren bij akkoord’ (Koole, 2019). De Keune en de Beer (2018) spreken ook wel over erosie van het poldermodel. Om steun voor wetsvoorstellen te krijgen wordt er volgens onderzoek van ESB (Economische Statistische Berichten) in toenemende mate steun gezocht bij maatschappelijke partners en belangenorganisaties (De Leeuw & Muselaers, 2022).

Nieuwe politieke partijen lijken volgens ESB echter minder gehecht aan de steun van belangenorganisaties dan gevestigde coalitiepartijen. Nieuwe partijen zijn er evenwel meer dan ooit tevoren in de Kamer (Parlementair Documentatie centrum, 2022). Op het moment van schrijven telt de Tweede Kamer, inclusief zeven splinterpartijen (minder dan vijf zetels) en drie af-splitsers, twintig fractievoorzitters. (Volkskrant red., 2022). Meer fracties betekent een grotere representativiteit door een brede variatie aan volksvertegenwoordigers die ieder hun eigen belangen vertegenwoordigen.

Er zijn echter ook negatieve ontwikkelingen aan de deze toenemende fragmentatie. Het probleem zit hem onder andere in de toenemende werkdruk voor Kamerleden. Met meer Kamerleden daalt de ondersteuning per Kamerlid en Kamerleden moeten meer dossiers per persoon voorbereiden en behandelen waarbij er door tijdsdruk en gebrek aan kennis obstakels ontstaan in de informatievoorziening. Kamerleden zijn net als het kabinet deels afhankelijk van de input van belangenbehartigers voor het maken van beleid. Kamerleden horen graag wat burgers en bedrijven beweegt en nemen dat mee in de politieke besluitvorming.

In welke mate Kamerleden responsief zijn voor lobbyisten komt echter mogelijkwijs niet overeen. Factoren als toenemende werklast en een kennistekort bij Kamerleden zorgt voor wellicht voor een verandering in informatiebehoefte. Zo kan het effect van stijgende werkdruk tot gevolg hebben dat Kamerleden van kleine fracties eerder ontvankelijk zijn voor de inbreng van lobbyisten en daaropvolgend handelen in belang van deze door belangenbehartigers ingebrachte zaken.

Een ander verschil in responsiviteit omvat de opstelling tegenover verschillende belangenorganisaties, waarbij de huidige coalitiepartijen naar verwachting betere relaties hebben met traditionele belangenorganisaties en sociale partners dan nieuwe oppositiepartijen. Tenslotte hebben onderlinge verhoudingen tussen een Kamerlid en belangenbehartiger een potentieel effect op de respons van Kamerleden (voor belangenbehartigers). Elementen die verschillen tussen Kamerleden op hun responsiviteit voor lobbyboodschappen verklaren staan in deze thesis centraal.

1.1 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek zal worden ingegaan op de hoofdvraag: Wat kan de verschillen verklaren tussen de responsiviteit bij Kamerleden voor lobbyboodschappen van belangenbehartigers?

1.2 Wetenschappelijke en Maatschappelijke relevantie van de onderzoeksvraag

1.2.1. Maatschappelijke

Dit onderzoek is maatschappelijk relevant omdat het nader ingaat op de legitimiteit van beleid en de kwaliteit van de democratie door te focussen op de responsiviteit van Kamerleden voor externe informatietoever. Zoals uiteengezet heeft de komst van vele nieuwe partijen en de daaropvolgende toegenomen werkdruk mogelijk gevolgen voor de politieke stabiliteit. Deze masterthesis kan beleidsmakers en andere betrokken actoren helpen door het voorzien van informatie betreffende lobbyen en beïnvloeding van beleid door onderzoek te doen naar de verschillen in responsiviteit van Kamerleden voor lobbyisten, en de strategische keuzes die belangenbehartigers maken. De uitkomsten van interviews zijn voor betrokken actoren zoals politici, lobbykantoren en belangengroepen interessant omdat de ontwikkelingen rondom op dit thema nog vol in beweging is en Public Affairs een groeiende beroepsgroep is (Meeus, 2015). Door het evalueren van de gemaakte keuzes met betrekking tot lobbyen van verschillende Kamerleden kan het inzicht over het huidige systeem vergroot worden. Dit kan aanzetten tot een effectievere aanpak of een wijziging van de huidige koers.

1.2.2. Wetenschappelijke relevantie

Deze thesis kan behulpzaam zijn om bestaande wetenschappelijke kennis over het thema beïnvloeding en informatie-uitwisseling van Kamerleden uit te breiden. In dit onderzoek worden de verschillen tussen de responsiviteit van Kamerleden voor lobbyboodschappen uiteengezet aan de hand van theorieën en bestaand onderzoek. Er is veel bestaand (internationaal) onderzoek naar de strategische keuzes van belangenbehartiging. Literatuur naar de ontvangende kant van belangenbehartiging is schaars (Timmermans et al., 2019) maar in deze thesis wordt gepoogd de lacune over de kennis van de Nederlandse casus te vullen. Voorts zal het koppelen van resultaten uit interviews en de documentanalyse aan bekende literatuur hieraan bijdragen. De bevindingen over de verschillen tussen partijen kan een nieuw perspectief bieden op de responsiviteit van Nederlandse Kamerleden voor lobbyboodschappen. Door inzichten over de informatiebehoefte Kamerleden en beleidsmakers in relatie tot de lobbymethoden van belangenbehartigers en de voorkeuren van Kamerleden te bezien biedt deze thesis een aanvulling op wetenschappelijk relevant onderzoek naar politieke beïnvloeding en samenwerking.

2. Theorie: literatuur review en theoretisch kader

2.1 Literatuur review:

In deze review worden eerst de theoretische definities van belangenbehartiging en responsiviteit van Kamerleden gegeven. Vervolgens wordt ingegaan op factoren die van invloed kunnen zijn op deze responsiviteit en tenslotte wordt stilgestaan bij de verschillen tussen de politieke ontvankelijkheid van Kamerleden voor belangenbehartiging.

2.1.1 Theoretische definitie van belangenbehartiging en responsiviteit bij Kamerleden

In hoeverre zijn Kamerleden ontvankelijk voor de inbreng van de belangenbehartigers? Belangenbehartigers hebben, volgens de definitie van de Beroepsvereniging voor Public Affairs (z.d.) tot doel politieke besluitvorming te beïnvloeden ten gunste van de eigen organisatie. Belangenbehartigers schetsen bij Kamerleden een beeld van het politieke krachtenveld met voor-en tegenstanders en duiden het maatschappelijke draagvlak voor het te beïnvloeden beleid (Hall & Deardorff, 2006).

In deze paragraaf wordt ingegaan op de theoretische definitie van ontvankelijkheid van Kamerleden voor belangenbehartiging. Deze ontvankelijkheid wordt in de literatuur ook wel omschreven als *responsiviteit*. Het politicologische concept *political responsiveness* was volgens Luhmann (2010, geciteerd in Krichewsky, 2020) in 1950 de start van een reeks onderzoeken naar de betrekkingen tussen belangen en behoeften van burgers enerzijds en beleidsmakers en vertegenwoordigers anderzijds. Wanneer de politiek probleemoplossend acteert op de behoeften van burgers wordt het systeem als responsief ervaren. Pennock (1952, p. 790) definieerde responsiviteit als een reflectie van de volkswil en daarmee een tegenhanger tegen externe invloed. Eulau en Karpis (1977) waren kritisch op de tot dan toe strikte definitie van responsiviteit. Representatieve responsiviteit onderscheidden zij in vier verschillende componenten die het begrip moesten verbreden: beleidsresponsiviteit, dienstverlenend vermogen, allocatieresponsiviteit en symbolische responsiviteit. Fraussen en Braun (2018) definiëren responsiviteit in hun artikel als een afwegingskader waarin alle mogelijke belangen worden meegenomen en waarbij wordt gelet op het inhoudelijke, politieke en maatschappelijke nut. Belangenbehartigers komen bij Kamerleden en hun beleidsmedewerkers in beeld wanneer zij beleid willen beïnvloeden. Responsiviteit wordt door Judge & Thomson (2019) beschreven als de mate waarin politici (en beleidsmakers) worden beïnvloed door de inbreng van belanghebbenden en daaropvolgend het handelen in belang van deze door belangenbehartigers

ingebrachte zaken. Professionele lobbyisten kunnen politici voorzien van argumenten, leveren ondersteunende informatie en benadrukken het nut van deze argumenten (Timmermans et al., 2014). In het boek *Public affairs in maatschappelijk perspectief* beschrijven Timmermans et al. (2019) vier typologieën van reacties die de ontvangende rol van Kamerleden typeren. Wanneer Kamerleden ingaan op de informatieverzoeken van belangenbehartigers acteren zij open. Daarbij is een onderscheid te maken tussen een uitnodigende houding waarbij Kamerleden en beleidsmakers actief belangenbehartigers benaderen voor informatie en een (passieve) afwachtende houding waarbij het initiatief ligt bij de informatie-brengers.

Figuur 1. Typologie van reacties in ontvangende rol

	Gesloten	Open
<i>Actief</i>	Bestrijdend	Uitnodigend
<i>Passief</i>	Negerend	Afwachtend

Gebaseerd op: Timmermans, A., Coops, R., van Keep, S., de Lange, R. & van Venetië, E. (2019). Public affairs in maatschappelijk perspectief. Deventer: Wolters Kluwer.

2.1.2. Factoren die van invloed zijn op de responsiviteit van Kamerleden

Zoals in de inleiding van deze thesis is betoogd zijn er factoren die ervoor zorgen dat Kamerleden en hun medewerkers moeten selecteren welke informatiebronnen zij tot zich nemen. Volgens Mouter (2017), die een kwalitatief onderzoek naar 26 Nederlandse politici deed, zien Kamerleden in dat lobbyboodschappen gekleurd zijn maar wijzen ze op de ontbrekende tijd om alle burgers uit een sector te spreken. In deze paragraaf wordt de context geschetst van het politieke landschap in Nederland.

De fragmentatie van de Tweede Kamer was nog nooit eerder zo hoog als nu (De Leeuw & Muselaers, 2022). Wanneer fragmentatie optreedt ontvangen politieke partijen minder ambtelijke steun van de Tweede Kamer en daalt gemiddeld genomen het aantal fractiemedewerkers per Kamerlid. De wettelijke begrotingspost financiële middelen voor partijondersteuning moet namelijk door meer partijen gedeeld worden en de partij-ontvangsten zijn afhankelijk van het aantal Kamerzetels per fractie (Parlementair documentatiecentrum, z.d.). Naast de fragmentatie neemt het aantal Kamerleden dat voor een langere periode of zelfs vroegtijdig de Kamer verlaat toe. Waar de gemiddelde anciënniteit van Kamerleden in 1956 nog op elf jaar lag is dit anno 2023 (mede door de opkomst van nieuwe partijen) minder dan vijf jaar. Daarnaast stijgt het percentage parlementsleden dat na verkiezingen de Kamer verlaat

structureel. Nederland is hiermee een van de meest volatiele landen in Europa als het aankomt op verkiezingen, stellen Thomassen et al. (2014). Hoe nieuwer de partij hoe lager de gemiddelde anciënniteit van de fractie (Tweede Kamer, z.d.). Deze daling van de anciënniteit en stijging van wisselende Kamerzetels heeft gevolgen voor de kwaliteit oordeelde het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022) die kwalitatief onderzoek liet uitvoeren naar de afname in de kennis over dossiers en de werkwijze van de Tweede Kamer. Dit probleem is tweeledig. Zo neemt de complexiteit van de dossiers toe maar zijn er per fractie door de fractie-krimp ook steeds minder Kamerleden en beleidsmedewerkers die zich over de tientallen dossiers moeten buigen waardoor de werkdruk toeneemt (TCU, 2021; Valk, 2018). Dit heeft tot gevolg dat het aantal Kamerleden met een eigen kennisexpertise schaarser wordt. De Kamerleden worden verdeeld over meer fracties maar iedere fractie moet meningen vormen over alle thema's en tientallen wetsvoorstellen.

Aangezien de middelen waarover partijen beschikken schaarser worden kan informatie van belangenbehartigers Kamerleden helpen bij hun controlerende taak. Kamerleden geven uit praktische redenen een deel van de beleidsprioritering uit handen aan hun beleidsmedewerkers die op hun beurt een voorselectie maken van de informatietoever naar het Kamerlid (Mouter, 2017; Walgrave & Dejaeghere, 2017). Deze informatietoever is groot, zo blijkt uit onderzoek van Enthoven. In 2011 ontvingen Kamerleden gemiddeld wekelijks circa 700 pagina's informatie vanuit het Kabinet, 500 e-mails, 40 kranten, 15 rapporten, 20 tijdschriften, tientallen Kamerstukken zoals agenda's van fractievergaderingen of commissievergaderingen en bovenal 100 brieven van burgers of belangenorganisaties.

Onderzoek van universiteit Leiden en Public Matters (2016) toont aan dat de combinatie van verschillende contextuele factoren bij Kamerleden zoals tijdgebrek, overschot aan informatie, een tekort aan ambtelijke ondersteuning en de kortere zittingsduur leiden tot een grotere afhankelijkheid van politiek-bestuurlijke instituties en een select aantal maatschappelijke organisaties (Hirsch et al., 2022).

2.1.3 Verschil in ontvankelijkheid bij Kamerleden voor belangenbehartigers

Het is volgens Joris Luyendijk (2010), die een veldonderzoek deed naar belangenbehartiging en beïnvloeding in de Nederlandse politiek, algemeen bekend dat Kamerleden bij hun werkzaamheden worden bedolven onder informatie van allerlei experts en informanten. De vraag doet zich dan ook voor door wie Kamerleden zich laten informeren? En in hoeverre zit er verschil tussen individuele Kamerleden of partijen in responsiviteit voor belangenbehartigers?

a. Relatie tussen de belangenbehartigers en Kamerleden

Het is niet enkel het overbrengen van lobbyboodschappen dat centraal staat in de dynamiek tussen de brenger van informatie en de ontvanger. Naast mogelijke politiek-strategische lobbytechnieken die de besluitvorming kunnen beïnvloeden speelt de verstandhouding met de individuele informatiebrenger en/of eerder contact met de belanghebbende organisatie een grote rol bij Kamerleden (Braun, 2012; Fraussen & Braun, 2018). Toegang tot parlementariërs en hun directe medewerkers is iets wat belangenorganisaties graag willen hebben maar wat maar een select gezelschap gegeven is (Halpin & Frausse, 2017). Een lobbyist met een sterke positie in een netwerk van belangenbehartigers krijgt eerder toegang tot politici dan zij die een zwakkere bemiddelingspositie hebben (Beyers & Braun, 2014). Uit onderzoek van Bertrand, Bombardini en Trebbi (2014) naar de relatie van Amerikaanse congresleden met lobbyisten blijkt dat de rol van de connectie een grotere rol heeft op de relatie dan de expertise van de belangenbehartiger. Zelfs wanneer politici een tegengestelde visie hebben aan die van de belangenbehartiger laten ze zich alsnog overtuigen omdat het element van de *connection* het element expertise overstijgt.

Tevens speelt de relatie tussen vertrouwen en transparantie over de werkwijze en informatie een rol bij de responsiviteit van Kamerleden. Wanneer de kwaliteit van de lobbyboodschappen ontoereikend is voor Kamerleden doet dit afbreuk aan de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid van een specifieke belangenbehartiger. Als cijfers en feiten door lobbyisten worden overdreven of andere onjuistheden bevatten zullen Kamerleden en hun beleidsmakers dat niet in dank afnemen (Joos, 2019, pp. 89-90). Belangenbehartigers die een reputatie hebben van een betrouwbare actor met legitieme informatie kunnen op een hogere responsiviteit door Kamerleden rekenen (Halpin & Fraussen, 2017).

Tenslotte heeft de reputatie van belangenorganisaties naast de reputatie van specifieke belangenbehartigers ook een effect op de responsiviteit. De responsiviteit van Kamerleden op contactverzoeken van bepaalde belangenorganisaties is soms hoger omdat het een routine is geworden. Onderzoek van Braun (2012) zet uiteen aan dat regelmatig overleg, de behoefte aan steun en een veronderstelde toonaangevende positie verklaren waarom bureaucraten interacteren met belangenorganisaties. Kamerleden willen zeker zijn van een goede snelle informatiepositie tegen zo min mogelijk kosten (tijdsinvestering). Goede ervaringen in het verleden met organisaties bieden Kamerleden dan ook zekerheden voor de toekomst. Het feit dat sommige belangenorganisatie in het ‘Haagsche’ een goede reputatie hebben is een invloedrijke factor op de responsiviteit van Kamerleden (Knoke, 1998). De auteurs Christiansen en Rommetvedt (1999), die een onderzoek hebben uitgevoerd naar corporatisme in Scandinavische politiek, stellen dat sommige partijen specifiek warme relaties kennen met bepaalde belangenorganisaties. Hoewel door ontzuiling de verhoudingen tussen grote belangenorganisaties en partijen is veranderd blijft een specifieke achterban zoals mkb’ers of de agrarische sector bij politieke partijen een garantie voor stemmen. Partijen zullen volgens Schamp en Bouteica (2018) daarom gebaat blijven bij het bestaan van een goede relatie met belangenorganisaties. De grote omloopsnelheid van Kamerleden doet het belang van een goede reputatie bij organisaties daarom mogelijkwijs stijgen. Ondernemingen en brancheorganisaties scoren hoog bij politici als het gaat om organisaties waarvan ze graag informatie ontvangen (Braun & Public Matters, 2016).

b. De rol van de politieke kleur op de responsiviteit van Kamerleden

Wanneer een belangenbehartiger een Kamerlid benadert gebeurt dat meestal vanwege het partijlidmaatschap van het Kamerlid (Brauninger & Debus, 2009). Sartori (1976) ontwikkelde een raamwerk naar de overeenkomsten en relaties tussen politieke partijen en belangengroepen. Partijen bezitten naast hun politieke kleur eigen thema’s waarop zij zich in de Kamer en media profileren. Dit *issue ownership* wordt door lobbyisten gebruikt bij het vaststellen van wie zij gaan benaderen (Petrocik, 1996; Van der Brug, 2004). Belangengroepen hebben doorgaans een sterkere band hebben met partijen wiens ideeën in lijn liggen met de organisatie. Wanneer een organisatie informatie geeft die in de politieke agenda past van een partij is een Kamerlid eerder geneigd mee te gaan in het verhaal, of in ieder geval eerder responsief tegenover deze organisatie te staan. Het eerder geloven van informatie die past in de eigen belevingswereld staat in de literatuur bekend als *confirmation bias* (Nickerson, 1998).

Op hun beurt selecteren Kamerleden ook zeer strategisch wie zij uitnodigen en van wie zij informatie willen ontvangen (Halpin et al., 2018). Kamerleden zijn volgens Hall en Deardorff (2006) eerder ontvankelijk voor belangenbehartigers met gelijkwaardige beleidsvoorkeuren. Dit wordt bevestigd in onderzoek van (Giugni & Saunders, 2019) dat concludeert dat de politieke waarden van parlementsleden van invloed zijn op hun responsiviteit voor lobbyisten. Dit wordt ook wel het *legislative subsidy* perspectief genoemd. Daarbij is er een correlatie tussen de politieke kleur van het Kamerlid en de responsiviteit naar belangenbehartigers.

Uit onderzoek van Wonka (2017) blijkt dat er een relatie is tussen parlementaire partijen en het soort belangenorganisatie dat zij benaderen. Linkse partijen zijn doorgaans ontvankelijker voor ‘sociale’ organisaties als vakbonden en milieugroeperingen waarbij leden van rechtse partijen een betere verstandhouding hebben met ‘zakelijke’ stakeholders (Otjes & Rasmussen, 2017). Vlaams onderzoek wijst uit dat extreemrechtse antisysteempartijen door hun *anti-establishment* een bovenmatige voorkeur hebben voor belangenorganisaties die het Vlaams belang dienen en een desinteresse in andere thematiek wat leidt tot de inactieve relaties en hun anti corporatistische houding ten opzichte van middenveldorganisaties (Schamp, 2016). Onderzoek van Berkhout et al. (2021) wijst uit dat populistische partijen minder spreken met belangenorganisaties door hun anti-elite houding en hun blik op ‘het volk’. Hoewel het aannemelijk lijkt dat anti-establishment partijen minder overlap hebben in beleidsvoorkeuren met veel brancheorganisaties is dat volgens de onderzoekers niet het geval. Ook wanneer beleidsprioriteiten van belangenorganisaties overeenkomen met thema’s uit het partijprogramma van populistische partijen hebben ze minder contact.

c. De politieke effectiviteit van partijen

Partijen willen continue aanhaken op actuele maatschappelijke ontwikkelingen. In de literatuur wordt dit ook wel *input legitimiteit* genoemd. De politieke keuzes van parlementariërs zijn legitiem wanneer de wil van het volk geborgd is. Volgens onderzoek van Volkens en Klingemann (2002) spelen grotere belangengroepen zoals vakbonden, werkgeversorganisaties en brancheorganisaties naadloos op die behoefte in door op politiek gunstige momenten maatschappelijke (bedrijfs-)belangen te delen die zich makkelijk in beleid laten implementeren (Allern & Bale; 2017; Schamp & Bouteuca. 2018). Uit een analyse van Mansergh en Thomson (2007) naar campagnebeloften bij 57 verschillende verkiezingen in twaalf landen, blijkt dat belangengroepen zich het liefste tot coalitiepartijen richten omdat moties en amendementen van

coalitiepartijen eerder een politieke meerderheid zullen vinden in het parlement. Belangengroepen focussen minder op partijen aan de flanken van het politieke spectrum (Strolovitch, 2006). Grote (midden)partijen zijn vaker onderdeel van de coalitie en hebben dus meer politieke invloed (Brauninger & Debus, 2009; Sartori, 1976). Maar deze vernauwing is volgens Schamp en Bouteica (2018) ook te wijten aan de *politieke effectiviteit* van deze middenpartijen die groter is dan uitgesproken linkse of rechtse partijen.

2.2 Theoretisch kader

Zoals besproken in de inleiding is er onderzoek uitgevoerd naar de strategische keuzes van lobbyisten en belangengroepen maar is onderzoek naar de ontvangers van belangenbehartiging schaars (Timmermans et al., 2019). Daarom richt dit onderzoek zich op de verschillen in informatiebehoeften van Kamerleden en beleidsmakers en de politiek-strategische belangenbehartigers die als doelstelling hebben om politieke besluitvorming te beïnvloeden wat ten gunste komt van de eigen organisatie. (BVPA, z.d.). Met de ontvangers van deze beïnvloeding wordt in deze thesis bedoeld op parlementariërs en hun beleidsmedewerkers (Timmermans et al., 2019). Om meer inzichten te verkrijgen in de werking van partijen wordt in deze thesis gefocust op de beleidsmedewerkers van parlementariërs waarbij wordt aangenomen dat het handelen van Kamerleden en diens beleidsmedewerkers in de Tweede Kamer in overeenstemming is met hun partij (Parlementair Documentatie centrum, 2023).

Lobbyisten zouden efficiënt de gehele Kamercommissie met informatie kunnen mailen maar kiezen er in de praktijk voor doelgericht enkele Kamerleden te benaderen (Schamp & Bouteica, 2018). Deze keuze houdt verband met de relatie tot het Kamerlid, diens politieke kleur en de politieke effectiviteit van partijen. Andersom speelt de politieke kleur van het Kamerlid ook mee in de responsiviteit voor bepaalde belangenbehartigers (Brauninger & Debus, 2009; Sartori, 1976).

Uit onderzoek van universiteit Leiden en Public Matters (2016) blijkt dat de contextuele factoren weinig beschikbare tijd en de grote beschikbaarheid aan informatie leidt tot een grotere informatie-afhankelijkheid van belangenbehartigers bij Kamerleden. Om te controleren of de contextuele factoren inderdaad implicaties hebben voor de responsiviteit naar belangenbehartigers wordt naast het *politieke effect* ook de factor toegenomen werkdruk meegenomen. Het feit dat Kamerleden korter in de Kamer zitten heeft op het verschil in politieke effectiviteit van partijen namelijk mogelijk een versterkend effect. Tussen partijen is dit effect van de factoren mogelijk wisselend. Voor kleinere partijen is de druk hoger dan grotere fracties met meer Kamerleden die over meer ondersteuning en financiële middelen

beschikken. De ontvankelijkheid voor belangenbehartigers is bij grotere partijen wellicht minder groot. Daarom wordt in dit onderzoek de relatie getoetst tussen de verschillen tussen Kamerleden en de responsiviteit van Kamerleden, met daarbij de mogelijke interveniërende invloed van verklarende factoren. Deze ontvankelijkheid van Kamerleden wordt in deze thesis omschreven als het begrip *responsiviteit*. Voor de definitie van responsiviteit wordt in deze thesis de beschrijving van Judge & Thomson (2019) gevolgd die responsiviteit beschrijven als de mate waarin politici (en beleidsmakers) worden beïnvloed door de inbreng van belanghebbenden en daaropvolgend het handelen in belang van deze door belangenbehartigers ingebrachte zaken. De reactie van Kamerleden is ook noodzakelijk voor de definitieve bepaling. Tussen Kamerleden zit verschil in hun responsiviteit voor belangenbehartigers (Schamp & Bouteuca, 2018; Otjes & Rasmussen, 2017). In deze thesis wordt de door Timmermans et al. (2019) omschreven typologieën over de ontvangende rol gebruikt waarbij zoals eerder gesteld een onderscheid is tussen een open en gesloten houding ten opzichte van Kamerleden en beleidsmedewerkers voor belangenbehartigers. Aan de hand van deze theorie wordt getoetst of de voorgaande factoren als de relatie belangenbehartiger en partijen, verschillen in partijkleur en de politieke effectiviteit een rol spelen in het onderscheid tussen een gesloten en open houding.

2.2.1 Centrale concepten

Tabel 1. Operationalisatie van de centrale concepten

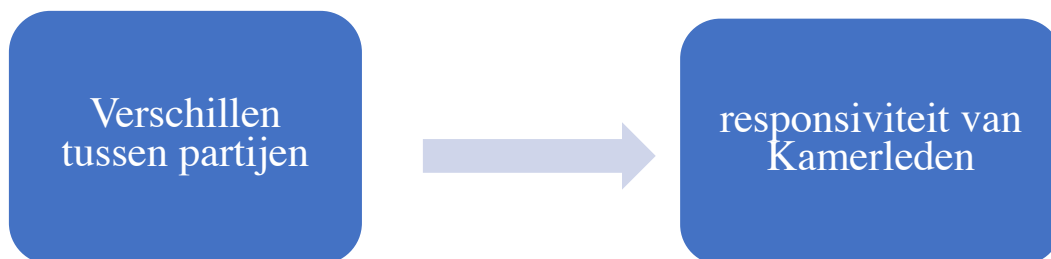
Definitie	Variabelen	Hypothese	Interviewvragen
Judge & Thomson (2019) omschrijven responsiviteit als de mate waarin politici (en beleidsmakers) worden beïnvloed door de inbreng van belanghebbenden en daaropvolgend het handelen in belang van deze door belangenbehartigers ingebrachte zaken	Afhankelijke variabele De mate van responsiviteit van Kamerleden	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>H1</i>. Het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers neemt toe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hoe verloopt een contactmoment met een belangenbehartiger voor u gemiddeld genomen? ▪ Wat is voor u een reden om wel of niet in te gaan op een uitnodiging van een belangenorganisatie? ▪ Wat zou u het liefste horen van een belangenbehartiger aan informatie?
	De onafhankelijke variabelen zijn de factoren voor verschillen tussen Kamerleden		
	Relatie	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>H2</i>. De relatie tussen belangenbehartiger en Kamerlid heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In hoeverre speelt u verstandhouding met de belangenbehartiger een rol in het leggen of ontvangen van contact? ▪ Wat maakt een belangenbehartiger voor u betrouwbaar? ▪ Hoe zou u de reputatie voor een (belangen) organisatie inschatten? ▪ Liggen er nog andere redenen aan contact met belangenorganisaties ten grondslag?
Partijkleur	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>H3</i>. De partijkleur heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wat voor type belangenorganisaties heeft u het meest contact mee en hoe verklaart u dat? Bijv. een NGO of een bedrijf. ▪ Zijn er (belangen) organisaties waarmee u vanuit de partij historisch gezien een goede relatie mee heeft? Bijv. een bepaalde brancheorganisatie of vakbond. ▪ Zijn er (belangen) organisaties waarmee u vaker contact heeft 	

			<p>omdat u inhoudelijk op bepaalde beleidsvoorkeuren overeenkomt?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zijn er bepaalde belangenbehartigers/organisatie waarmee u terughoudend bent in uw contact vanuit uw achterban?
	Politieke effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>H4.</i> De politieke effectiviteit heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden ○ <i>H5.</i> Contextuele factoren hebben een versterkend effect op het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kunt u inschatten of u met andere belangenorganisaties spreekt dan oppositie/partijen ▪ Kunt u inschatten of belangenorganisaties u met een andere insteek benaderen dan oppositie/coalitiepartijen? ▪ Ervaart u dat stijgende werkdruk in uw werkzaamheden implicaties heeft voor de responsiviteit naar belangenbehartigers?

Aan de hand van voorgaande besproken theorieën zijn bovenstaande variabelen gedestilleerd. Zij zullen de leidraad vormen voor de data-verzameling. De afhankelijke variabele is responsiviteit van Kamerleden. Door middel van het laten beschrijven van een gemiddeld contactmoment door de geïnterviewden moet het verschil in responsiviteit richting belangenbehartigers bij parlementariërs naar voren komen. Vervolgens wordt bestudeerd wat de rol van de relatie is tussen belangenbehartiger en ontvanger. Volgens de literatuur kan de verstandhouding met het Kamerlid of beleidsmaker van betekenis zijn voor de mate van responsiviteit bij de parlementariër waarbij vertrouwen een rol speelt. De reputatie van een belangenorganisatie in het netwerk van de ontvanger is volgens de literatuur ook van belang en bouwt voort op de kern van vertrouwen maar ook gewenning bij de ontvangende partij. Daarnaast wijst de literatuur uit dat de kleur van de partij effect heeft op de responsiviteit. Door

geïnterviewden te bevragen op het belang van gelijkwaardige beleidsvoorkeuren, en mogelijke warme historische relaties met specifieke belangenorganisaties wordt dit effect getoetst en gekeken naar de verhoudingen tussen een voorkeur voor een organisatietype en partijkleur. Bovendien wordt verkend bij de geïnterviewden of zij merken dat hun positie in de Kamer als kleine oppositie ofwel grote coalitiepartij van invloed is op de mate van interesse van belangenbehartigers. Vanuit de ervaring van geïnterviewden bij hun partij wordt nagegaan of de omvang of levensduur van een partij nog van invloed is op het politieke effect. Daarnaast wordt geanalyseerd of de contextuele factor toegenomen werkdruk nog van invloed is op de responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers waarbij wordt aangenomen dat de contextuele factor een versterkend effect heeft op de politieke effectiviteit van kleine partijen, waarbij politieke effectiviteit een van de factoren is die van belang zijn voor de verschillen in responsiviteit.

Figuur 2. Relatie tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele.

3. Methoden: om theorie te vertalen

3.1 Onderzoeksdoel

Het doel van dit fundamentele onderzoek is het verklaren van de verschillen tussen Kamerleden in hun responsiviteit voor belangenbehartigers en invloed van factoren op deze verschillen om daarmee de wetenschappelijke inzichten te vergroten. Om de verschillen in informatiebehoefte tussen deze Kamerleden te toetsen wordt vergelijkend deductief onderzoek gedaan. Deze vergelijking vindt plaats tussen de ontvangers van externe kennis (beleidsmedewerkers van Kamerleden) en de brengers van deze informatie (belangenbehartigers). Daarnaast wordt getoetst of contextuele factoren zoals fragmentatie, hoge volatiliteit en hoge werkdruk van invloed zijn op de responsiviteit van Kamerleden.

3.2. Onderzoeksmethoden

Middels kwalitatieve onderzoeksmethoden worden de ervaringen van zowel brenger als ontvangers van informatie onderzocht. Na een generalisatie van literatuur en de opgestelde tegenstellingen wordt via semigestructureerde interviews op basis van Van Thiel (2014) getoetst of de literatuur aansluit bij de praktijk. Naast de interviews zal er ook documentanalyse plaatsvinden die de verhoudingen analyseert tussen belangenbehartigers en verschillende partijen. Na een data-analyse worden de veronderstelde hypothesen bevestigd of verworpen. Door middel van een document-analyse wordt in kaart gebracht welke partijen belangenbehartigers in hun inbreng benoemen in de Tweede Kamer. Dit overzicht moet in combinatie met de afgenomen interviews verschillen in responsiviteit tussen Kamerleden inzichtelijk maken.

3.3 Dataverzameling interviews

3.3.1 Onderzoekseenheden

De eerste zeven interviews vinden plaats met de ondersteuning van Kamerleden, waarbij valt te denken aan de beleidsmedewerkers van Kamerleden. Kamerleden geven uit praktische redenen een deel van de beleidsprioritering uit handen aan hun beleidsmedewerkers (Mouter, 2017). Beleidsmedewerkers handelen daarmee ten behoeve van het Kamerlid en diens wensen maar hebben door deze voorselectie invloed op het selectieproces en de keuze om informatie van belangenbehartigers wel of niet door te geleiden. Bovendien spreken belangenbehartigers in de voorbereiding van debatten of schriftelijke verslagen regelmatig direct met de beleidsmedewerkers. Tevens worden er twee interviews afgenomen bij belangenbehartigers. Lobbyisten maken namelijk de keuze wie zij willen voorzien van informatie ten gunste van hun belangenbehartiging. Belangenbehartigers hebben namelijk een aanvullend perspectief en daarbij zijn het de lobbyisten die mogelijke verschillen ervaren tussen Kamerleden en de eventuele invloed van contextuele factoren kunnen signaleren. Door de combinatie van beide groepen wordt tevens gepoogd de generaliseerbaarheid van het onderzoek te vergroten doordat de conclusies, in plaats van over enkel beleidsmedewerkers, over een meer algemene situatie worden geschetst. Er wordt voor gekozen om zowel met belangenbehartigers als beleidsmedewerkers van Kamerleden te spreken die actief de financiële sector volgen. De populatie wordt daarmee klein, aangezien wordt toegespitst op belangenbehartigers die de financiële sector vertegenwoordigen en beleidsmedewerkers die actief zijn voor de vaste commissie financiën. Doordat enkel mensen worden benaderd die actief dezelfde financiële beleidsdossiers volgen wordt de interne validiteit verhoogd. De beleidsmedewerkers die actief zijn op financiën kennen elkaar en zijn bovendien veelal bekend met dezelfde belangenbehartigers.

3.3.2 Datamanagement

De onderzoekseenheden worden via een selecte steekproef (Van Thiel, 2014) benaderd via de e-mail en LinkedIn. Na toestemming worden de onderzoekseenheden geïnterviewd waarbij validiteit en betrouwbaarheid centraal staan door de interviews te transcriberen en de interviewschema's als appendix toe te voegen. De data worden geanonimiseerd en veilig opgeslagen in een online cloudvoorziening waarbij de transcripten bekend zijn bij de Universiteit Leiden.

3.4 Kwalitatieve data-analyse

Het analyseren van onder andere Kamervragen en gespreksverslagen van debatten waarin Kamerleden verwijzen naar de inbreng van belangenorganisaties moet inzicht geven in de relaties tussen verschillende partijen met belangenorganisaties. Daarnaast wordt gekeken naar de genodigden voor rondetafelgesprekken. Kamerleden kunnen hiervoor organisaties uitnodigen en een rondetafelgesprek gebruiken om een organisatie of spreker een podium te geven. De document-analyse zal bestaan uit een schematische weergave van data bijeengebracht uit Kamerstukken waarin per partij wordt aangegeven of zij een belangen behartiger/organisatie benoemen. Aan de hand van literatuur kan hierdoor een analyse worden gemaakt met partijvoorkeuren. Vanuit praktische overwegingen richt deze documentanalyse zich op één commissie (de vaste commissie voor financiën) en vindt deze plaats over een periode van een halfjaar (Q1-Q2 2023). De informatie wordt vergaard via TweedeKamer.nl.

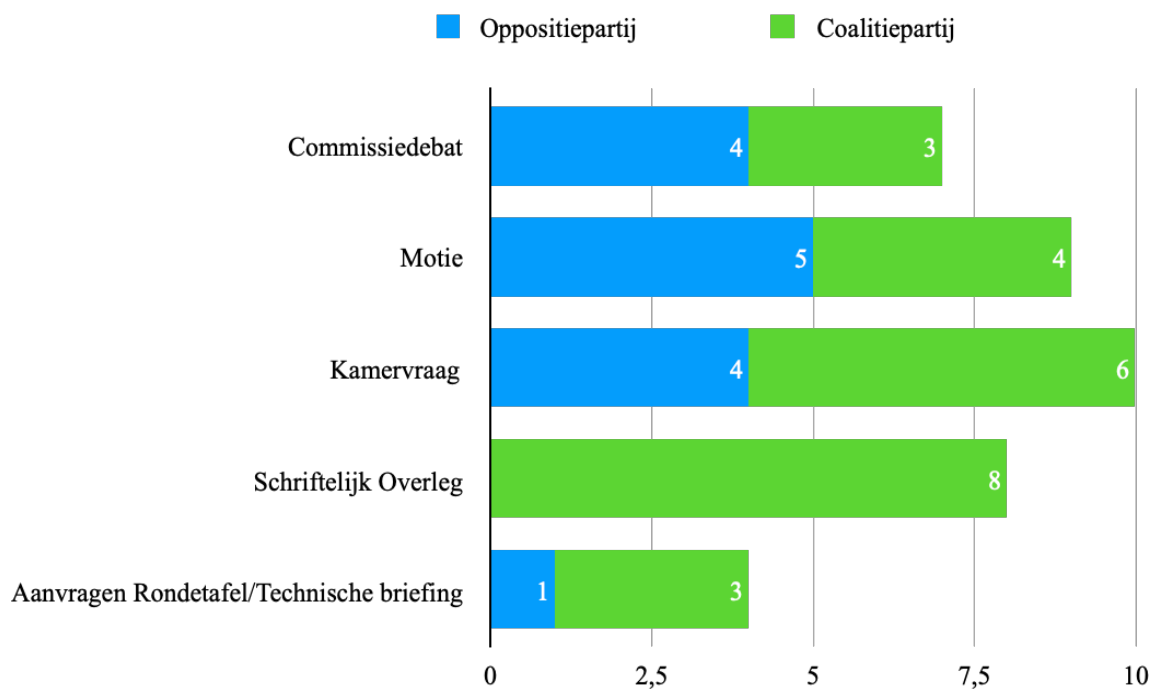
4. Data-analyse

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten uitvoerig besproken en geanalyseerd. Allereerst wordt, op basis van documentanalyse, kort stilgestaan bij hoe parlementariërs van de commissie voor financiën (en hun beleidsmaker) zelf invulling geven aan de responsiviteit voor lobbyboodschappen. Vervolgens wordt aan de hand van dezelfde thema's, zoals besproken in het theoretisch kader, geanalyseerd wat voor inzichten voortkomen uit de gesprekken met de beleidsmedewerkers en belangenbehartigers. Door al deze thema's af te gaan wordt tenslotte in de synthese bestudeerd of verwachtingen, zoals opgesteld in de hypothesen naar aanleiding van de literatuur, overeenstemmen met de praktijk.

4.1 Documentanalyse

Kamerleden kunnen via hun fysieke of schriftelijke inbreng verwijzen naar belangenorganisaties. In Figuur 3 wordt weergegeven hoe vaak belangenorganisaties worden ingebracht door partijen. Verwijzingen kunnen bijvoorbeeld zijn het benoemen van een werkgeversorganisatie in een Kamervraag aan de minister van financiën. In Bijlage 3 is de specifieke inbreng per partij uiteengezet. De motieven van Kamerleden om belangenorganisaties of bedrijfssectoren als banken of beleggingsmaatschappijen te benoemen kan kritische beweegredenen hebben of juist het willen benadrukken van gedeelde zorgen met de betreffende organisatie. Deze nuancering is lastig eenduidig weer te geven en daarom is het belangrijk om op te merken dat deze analyse illustratieve voorbeelden betreft die inzichten verschaffen in de motieven van responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers.

Figuur 3. Weergave inbreng belangenorganisaties in Kamerstukken partijen (Q1/2 2023)

Hoewel er veel meer typering te maken zijn van belangenorganisaties (Fraussen et al., 2018) valt ten eerste op dat hoofdzakelijk het bedrijfsleven en brancheorganisaties worden vermeld in Kamerstukken van de commissie financiën. Kamerleden in de financiële commissie van zowel oppositiepartijen en coalitiepartijen richten zich logischerwijs beiden veelvuldig op de financiële sector in hun inbreng. De focus op belangenbehartigers verschilt echter per partij. Linkse oppositiepartijen als GroenLinks en PvdA vragen bijvoorbeeld de minister de financiële sector aan te spreken op hun fossiele investeringen. Vanuit coalitiepartijen CDA en VVD blijkt uit de voorbeelden dat zij zich bovenal richten op het mkb en de burger wanneer zij zich kritisch uitlaten op de financiële sector. Daarentegen uiten aan de rechterkant JA21 en FVD hun zorgen over regeldruk voor de bancaire instellingen door bijvoorbeeld privacywetgeving.

Kamerleden en hun beleidsadviseurs kunnen vanuit hun eigen positie deze zorgen uiten maar het is aannemelijk dat partijen op voorhand met de verschillende belangenorganisaties hebben gesproken alvorens zij hun Kamervragen of andere vormen van inbreng indienen. De verschillen in responsiviteit tussen partijen voor soorten organisaties wordt op deze wijze zichtbaar.

Ten tweede valt op in de documentanalyse (zie Bijlage 3) dat bij Schriftelijke Overleggen brancheorganisaties enkel worden genoemd door coalitiepartijen.

- *“De leden van de D66-fractie zijn verheugd om te lezen dat de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) heeft toegezegd”*
- *“Ook vragen de VVD-leden of het kabinet de mediaberichtgeving over praktische problemen bij de werking van het UBO-register voor kleine fondsbeheerders (Dufas) herkent”*
- *“BVNL vindt het goed en constructief dat VNO-NCW als vertegenwoordiger van de te controleren entiteiten zelf het initiatief neemt om dit onderwerp op te pakken.”*

In deze overleggen wordt veelal ingegaan op technische uitwerkingen van wetgeving. De kennis die nodig is om vragen te stellen over een specifieke uitwerking van een wet maakt het Schriftelijk Overleg een nuttig moment voor belangenbehartigers om input te leveren aan Kamerleden. Daarnaast is de inbrengdatum van het overleg vaak tijdig bekend waardoor belangenbehartigers informatie goed kunnen timen. Uit de selectie Kamerstukken van de commissie financiën (Q1-Q2 2023) kan opgemaakt worden dat coalitiepartijen goede relaties onderhouden met brancheorganisaties en responsief zijn voor hun ingebrachte belangen.

Ten derde valt op dat in de onderzochte Kamerstukken van de commissie financiën de partijen aan de politieke rechterzijde (waaronder de actieve fracties JA2, SGP PVV, FVD, Groep van Haga) in de onderzochte periode geen Technische Briefing of Rondetafelgesprek hebben aangevraagd. Oppositiepartijen aan de linkerzijde (SP & PvdA) en coalitiepartijen hebben daarentegen verscheidene keren het verzoek gedaan gasten zoals hoogleraren, toezichthouders, economen, en directeuren van planbureaus in de commissie uit te nodigen. Rondetafelgesprekken zijn de gelegenheid voor Kamerleden om experts uit te nodigen die qua gedachtengoed enigszins overeenkomen met hun partijprogramma's. Hoewel een deel van de rechtse commissieleden wel Rondetafelgesprekken (in Q1-Q2 2023) heeft bijgewoond is opmerkelijk dat een grote partij als de PVV met meerdere leden in de financiële commissie geen verzoek heeft gedaan tot een Rondetafelgesprek of Hoorzitting.

4.2 Interview-analyse

In de interview-analyse worden de resultaten van de negen respondenten behandeld om inzicht te verkrijgen in de verschillen tussen de partijen en hun onderscheid in responsiviteit voor lobbyisten. De koppeling van deze resultaten aan theoretische inzichten gebeurt in de volgende paragraaf: de synthese.

Figuur 4. Overzicht respondenten beleidsmedewerkers

Links	Coalitiepartij
- Beleidsmedewerker linkse oppositiepartij	<ul style="list-style-type: none"> - Beleidsmedewerker 1 - Beleidsmedewerker 2 - Beleidsmedewerker 3 - Beleidsmedewerker 4
Eenmanspartij	Rechts
- Beleidsmedewerker eenmansfractie die tot de oppositie behoort	- Beleidsmedewerker rechtse oppositiepartij

Figuur 5. Overzicht respondenten belangenbehartigers

Hoofd Public Affairs Rabobank	Teamlead Public Affairs Nederlandse Vereniging van Banken
Walter Annard	Agnieta van der Plaat

4.2.1. Responsiviteit

De geïnterviewde beleidsmedewerkers hadden veelal een verschillende houding ten aanzien van hun (persoonlijke) contact met belangenbehartigers. Toch zeggen vrijwel alle beleidsmedewerkers op partijniveau in ieder geval afwachtend responsief te zijn voor belangenbehartigers en opgestuurde informatie in ieder geval te scannen op nuttigheid. De gesproken beleidsmedewerkers zeggen in de regel dat zijzelf en het Kamerlid meestal benaderd worden door belangenbehartigers waarbij een relatie ligt met de Kameragenda. Beleidsmedewerkers 2 en 3 van coalitiepartijen zeiden zich terughoudend op te stellen bij het zoeken van contact maar zeker open te staan voor contact met allerlei belangenorganisaties. Het contact begint meestal via de e-mail of (wanneer de belangenbehartigers bekend zijn bij de partij) via whatsapp. De geïnterviewde belangenbehartigers erkennen dat zij vaker contact initiëren maar geven aan dat wanneer Kamerleden langer actief zijn zij ook expliciet contact zoeken op inhoudelijke thema's via kanalen als whatsapp.

Beleidsmedewerkers gaven ook aan dat kleinere belangenclubs graag fysiek willen afspreken terwijl grotere professionele organisaties volgens beleidsmedewerkers terughoudender zijn in hun contact. Een beleidsmedewerker van een eenmansfractie zei zich ook zeer terughoudend op te stellen en eigenlijk alle informatie en contacten die niet direct aan het Kamerlid te zijn gericht weg te gooien. Zijn beweegredenen daarbij is dat hij het niet integer vindt om een beleidsmedewerker te benaderen met als doel zijn Kamerlid te 'bespelen'. Een kleine rechtse oppositiepartij zei daarentegen vrijwel alle belangenbehartigers nuttig te vinden en daar ook veel tijd voor vrij te maken omdat het zijn werk helpt. Andere kleine partijen zijn kritischer en gaven gemiddeld genomen aan niet echt uitnodigend tegenover zulke verzoeken te kunnen staan vanwege tijdgebrek. De coalitiepartijen geven te kennen dat zij voor enkele organisaties met een slechte reputatie een gesloten houding hebben. Informatie of contactverzoeken van deze belangenorganisaties worden meestal genegeerd. Dezelfde brancheorganisatie werd door twee beleidsmedewerkers benoemd als een organisatie die nuttige informatie heeft maar een agressieve lobby voert en liever wordt vermeden.

Wanneer er wel met een belangenbehartiger wordt gesproken verschillen de aanleidingen van het contact. Bijvoorbeeld als een beleidsonderwerp plenair wordt behandeld of wanneer regelgeving bepaalde bedrijven raakt zoals de bankensector. Ook indien het technische informatie betreft zoals wetgeving wordt er vanuit de politieke partijen vaker proactief contact opgenomen met belangenbehartigers of ingegaan op uitnodigingen. De gesproken belangenbehartigers herkennen deze behoefte van de partijen. Beleidsmedewerker

2 van een coalitiepartij zei zelf proactief het contact op te zoeken voorafgaand aan een debat of een Schriftelijk Overleg. Dit laatste element, het leggen van contact rondom een politiek evenement in de Tweede Kamer signaleerden alle geïnterviewden als een piekmoment voor lobbyverzoeken of het ontvangen van informatie.

Waar belangenbehartigers van nut kunnen zijn voor beleidsmedewerker verschilt. Vrijwel alle geïnterviewden zeiden technische, neutrale, bondig geformuleerde feitelijke informatie het meest te waarderen en die te gebruiken in debatten of andere Kamerstukken. Beleidsmedewerker 1 van een coalitiepartij gaf aan het ook fijn te vinden als een lobbyist hem of het Kamerlid kan wijzen op procesmatige informatie over bijvoorbeeld ontwikkelingen binnen een wetsproces of nieuwe wetgeving uit Brussel. Beleidsmedewerker 3 van een coalitiepartij zei dat die verantwoordelijkheid juist bij een beleidsmedewerker dient te liggen. Hij gaf aan zelf beter op de hoogte te zijn van gebeurtenissen in de Kamer dan een externe lobbyist. *Timing* is ook een element wat door verschillende beleidsmedewerkers werd aangestipt als reden voor responsiviteit. Beleidsmedewerker 2 van een coalitiepartij gaf aan dat het sturen van goede informatie belangrijk is, maar dat die informatie als deze te vroeg wordt gestuurd soms blijft liggen. Daarnaast werd het te laat sturen (kort voor een debat) van informatie juist gezien als onprofessioneel door alle beleidsmedewerkers.

4.2.2 Relatie tussen belangenbehartiger en ontvanger

De geïnterviewde beleidsmedewerkers van coalitiepartijen verklaarden allemaal dat de factor relatie een evidente rol speelt in hun responsiviteit naar lobbyisten. Andersom hebben de geïnterviewde belangenbehartigers in de praktijk ook het meest contact met coalitiepartijen. Het valt op dat de respondenten die aangeven zeer selectief te zijn met wie ze spreken wel positief zijn over de belangenbehartigers met wie ze een goede werkrelatie onderhouden. Hoe minder partijen spreken met lobbyisten hoe belangrijker de factor relatie blijkt voor de responsiviteit.

Voornameijk eerder gelegd contact en een vertrouwensrelatie zijn motieven om met sommige lobbyisten goede relaties te onderhouden en volgens bijvoorbeeld beleidsmedewerker 2 van een coalitiepartij ook redenen om op een informelere manier contact te hebben via whatsapp of elkaar ook op reguliere basis te spreken. Deze informele band met lobbyisten wordt genoemd door vrijwel alle politieke partijen behalve de respondenten van de eenmansfractie en de rechtse oppositiepartij. Beleidsmedewerker 1 van een coalitiepartij veronderstelt dat de inhoudelijke keuzes bij het Kamerlid liggen maar dat er sneller iets wordt aangenomen van een

belangenbehartiger die men goed kent en waarbij openheid van zaken wordt gegeven over de feitelijke situatie. Andere beleidsmedewerkers erkennen dat het persoonlijk contact veel uitmaakt voor de mate van responsiviteit en het gebruiken van gedeelde informatie. Volgens Hoofd Public Affairs van de Rabobank, Walter Annard, draait elk contact met Kamerleden over de drie elementen relatie, inhoud en communicatie.

Vertrouwen werd eveneens genoemd als hoofdreden reden voor een goede relatie door zowel beleidsmedewerkers als belangenbehartigers. Wanneer belangenbehartigers open zijn over de verschillen tussen hun partij en de belangenorganisatie wordt dat als oprecht gezien door Kamerleden. Teamlead Public Affairs van Nederlandse Vereniging van Banken, Agnieta van der Plaat, vertelt dat het in haar ervaring wordt gewaardeerd door Kamerleden als zij eerlijk is over de boodschap die ze komt brengen en hoe dat wel of niet overeenkomt met de politieke overtuigingen van de desbetreffende partij. Daarnaast noemde beleidsmedewerker 3 van een coalitiepartij het onvergeeflijk voor een belangenbehartiger om zaken uit een gesprek met een partij aan andere partijen door te spelen. Onbetrouwbaarheid, bijvoorbeeld het geven van halve informatie, niet open zijn over de gevolgen voor een organisatie of zelfs het verstrekken van cijfers die niet kloppen zijn voor beleidsmedewerkers 1 en 2 van coalitiepartijen aanleidingen om niet meer in overleg te treden met belangenbehartigers en informatielijnen van deze organisatie te vermijden.

Beleidsmedewerker 4 van een coalitiepartij zei de meeste directe contactverzoeken te negeren. De reden hiervoor was dat hij geen zin had in gesprekken met lobbyisten en vragen stelde bij de betrouwbaarheid van veel belangenbehartigers. Beleidsmedewerkers 2 en 4 deelden ook negatieve persoonlijke anekdotes over belangenbehartigers die hen onprofessioneel hebben benaderd bijvoorbeeld in de privésfeer.

De beleidsmedewerker van een rechtse oppositiepartij, die veel met kleine ondernemers praat, zei het belangrijk te vinden dat een belangenbehartigende partij is aangesloten en de organisatiestructuur inzichtelijk is. Vaak spreken beleidsmedewerkers van coalitiepartijen en de oppositiepartijen daarom graag met grotere brancheorganisaties, die zij als professioneler beschouwen omdat zij al bekend zijn met de Kamerprocedures en belangenbehartiging en een goede reputatie hebben in het delen van betrouwbare informatie. Wanneer een partij een nieuwe woordvoerder binnen de commissie krijgt kan de mening van een partij over de financiële sector volgens Agnieta van der Plaat soms compleet omdraaien. De rol van wantrouwen of vertrouwen tegenover bepaalde onbekende thema's maakt volgens haar nog meer verschil voor de responsiviteit dan de partijkleur.

4.2.3 Partijkleur

Zoals in de voorgaande paragraaf werd verondersteld worden grote brancheorganisaties als professioneler gezien in de lobby. Beleidsmedewerker 2 van een coalitiepartij verklaarde dat het verschil maakt in de responsiviteit of een chaotisch Word-document door een lobbyist wordt opgestuurd of een gestroomlijnd position paper door een bureau. Wanneer de invloed van inhoudelijke overeenkomsten tussen partij en belangenorganisatie op responsiviteit ter sprake komt zeggen de respondenten in eerste instantie met alle soorten bedrijven en instanties te spreken. Rapporten van grote bedrijfssectoren zoals banken of beleggingsinstanties worden door alle partijen gelezen vanwege het belang in de financiële commissie. Walter Annard zegt rapporten van zijn bank naar de gehele commissie financiën te sturen en daar ook partijbreed positieve feedback op te ontvangen.

Partijen zeggen gemiddeld genomen, behalve beleidsmedewerker 4 van een coalitiepartij, niet expliciet organisaties uit te sluiten. Kleine oppositiepartijen moeten wel een strengere selectie maken met wie ze spreken. Een rechtse oppositiepartij spreekt voornamelijk ondernemers en vermijdt “D66-organisaties” (belangenorganisaties die het Kabinet steunen). Een beleidsmedewerker die actief is geweest voor meerdere rechtse oppositiepartijen geeft aan dat hij wel een negatieve verandering opmerkte bij deze partijen in de verhoudingen met belangenorganisaties. PVV-Kamerleden stelden bijvoorbeeld bewust prikkelende vragen tijdens werkbezoeken om irritaties op te wekken bij andere aanwezigen of de organisatoren.

Volgens de respondenten speelt het verschil van politieke filosofie na doorvragen zeker een rol in met welke organisaties meer wordt gesproken. Beleidsmedewerker 1 van een coalitiepartij veronderstelt dat bepaalde clubs beter aansluiten bij gedachtegoed van bepaalde partijen. Ook de beleidsmedewerker van een linkse oppositiepartij neemt aan dat zijn partij vaker praat met ngo's of de FNV dan de VVD die op hun beurt naar verwachting vaker praten met werkgeversverenigingen. Bij coalitiepartijen leeft ditzelfde beeld. Wel stellen de respondenten dat deze verschillen vooral merkbaar zijn in de intensiteit van de gesprekken maar dat in de gehele linie wel met allerlei soorten belangenbehartigers wordt gesproken. Dat een organisatie op voorhand naar waarschijnlijkheid al een andere mening gaat hebben dan de partij is voor beleidsmedewerkers dan ook geen reden om de dialoog niet aan te gaan. Deze gesprekken worden door sommige beleidsmedewerkers dan ook gebruikt als voorbereiding om tegenargumenten in een debat op te halen.

De belangenbehartigers erkennen dat ze met allerlei partijen praten. Daarvan zijn sommige partijen meer op de hand van het bedrijfsleven maar sommigen ook uitgesproken

kritisch op de financiële sector. Het valt Agnieta van der Plaat op dat partijen steeds vaker eigen thema's kiezen om zich in debatten op te profileren en andere thema's links laten liggen. Het democratische proces verandert daardoor omdat partijen die kennis hebben over specifieke thema's daarmee debatten domineren. De belangenbehartigers geven aan dat de rol van het Kamerlid voor de algemene houding ten aanzien van een beleidsthema daarbij veel uitmaakt. Kamerleden kunnen andere leden binnen de commissie bijvoorbeeld op ideeën brengen.

De politieke kleur van belangenbehartigers noemt beleidsmedewerker 2 van een coalitiepartij ook als mogelijke factor van responsiviteit. Bij beleidsmedewerkers die langer werkzaam zijn voor de commissie blijkt de politieke kleur van belangenbehartigers soms bekend. In combinatie met een goede werkrelatie kan de overeenkomstige politieke kleur een reden zijn voor een hogere responsiviteit.

4.2.4 Politieke effectiviteit

Hoewel de respondenten op een uitzondering na enkel bekend zijn met hun eigen partij geven zij toch vrijwel allemaal aan dat zij een onderscheid verwachten in het effect van regeringsdeelname op het aantal lobbybenaderingen. De invloed die coalitiepartijen hebben op de besluitvorming is volgens de respondenten de belangrijkste redenen om een gewilde gesprekspartner te zijn voor lobbyisten. Bovendien hebben zij een Kamermeerderheid en hebben concrete voorstellen die door coalitiepartijen worden ingediend meer kans op steun. Een beleidsmedewerker uit een oppositiepartij, die vroeger ook deelnam aan de coalitie, zegt dat de intensiviteit vanuit lobbyisten minder is dan voorheen. Als coalitiepartij word je vaker betrokken is zijn conclusie. De belangenbehartigers geven aan dat zij ondanks het monitoren van alle partijen 'logischerwijs' een grotere focus op coalitiepartijen hebben. Agnieta van der Plaat legt uit dat coalitiepartijen (doorgaans ook grotere middenpartijen) meer tijd en capaciteit in werknemers hebben en dus eerder responsief zijn. Bij sommige partijen merkt zij daarnaast meer weerstand tegenover lobbyisten dan middenpartijen.

Daarnaast hangt volgens de eenmansfractie de lobbyrelevantie ook af van de getalsmatige positie. Wanneer kabinetten instabiel zijn merkt de beleidsmedewerker, die eerder voor de PVV en 50Plus werkzaam was, dat er plotseling toenadering wordt gezocht vanuit het kabinet om steun te vergaren voor bepaalde wetsvoorstellen. Lobbyisten die deze voorstellen ook volgen wisten zijn partij daarop snel te vinden. De linkse oppositiepartij erkent het belang van partijgrootte maar legt uit dat voor het aantal benaderingen van belangenorganisaties regeringsdeelname het belangrijkste is. Beleidsmedewerker 2 van een coalitiepartij constateert dat er andere verwachtingen zijn vanuit belangenbehartigers wanneer zij een coalitiepartij

benaderen. Twee andere coalitiepartijen herkennen het verschil in tactiek bij lobbyisten wanneer zij verschillende partijen benaderen. Het Schriftelijk Overleg wordt genoemd door coalitiepartijen als een moment waarop zij herkennen dat kleine oppositiepartijen input van belangenorganisaties overnemen. De responderende oppositiepartijen geven in hun interviews aan dat schriftelijke vragen inderdaad een moment zijn waarop voorwerk door belangenbehartigers wordt gewaardeerd. Toch zegt geen enkele partij blij te zijn met kant en klare ingestoken moties of Kamervragen.

De respondenten geven wisselende antwoorden op de vraag of stijgende werkdruk implicaties heeft op de responsiviteit voor belangenorganisaties. De beleidsmedewerker van een rechtse oppositiepartij geeft aan dat hij zich kan voorstellen dat men door tijdsdruk en informatie die aansluit bij de partij vluchtiger wordt. Beleidsmedewerker 3 van een coalitiepartij signaleert dat door sociale media de druk voor Kamerleden steeds hoger wordt om ergens wat van te vinden zonder dat er tijd is om toegezonden informatie grondig te lezen. Beleidsmedewerker 1 van een coalitiepartij legt uit dat Kamerleden met krimpende partijen zich in veel meer terreinen moeten verdiepen. Kamerleden binnen zijn partij moeten daarom meer leunen op kennis van buiten zoals beleidsmedewerkers maar ook belangenbehartigers.

Andere partijen herkennen de toename in responsiviteit voor belangenbehartigers juist niet en constateren dat zij door tijdgebrek minder met belangenbehartigers kunnen spreken. De beleidsmedewerker van een eenmansfractie zegt dat belangenbehartigers per saldo geen tijdsbesparing zijn maar juist tijd kosten. Dit beeld herkent de beleidsmaker van de linkse oppositiepartij die namens zijn partij minder lobbyisten spreekt en weinig op werkbezoeken gaat na inkrimping van de partij. Walter Annard herkent dat de werkdruk voor Kamerleden is toegenomen maar merkt daardoor geen hogere responsiviteit. Agnieta van der Plaat vermoedt dat de steeds kleiner wordende partijen een nieuwe politieke werkelijkheid met zich meebrengen waarin de posities van nieuwe partijen in de commissie niet altijd helder is. Nieuwe Kamerleden zijn volgens haar door een gebrekkige dossierkennis mogelijk minder bereid zich uitgesproken op te stellen. Doordat Kamerleden minder tijd hebben voor verdieping zijn ze eerder angstiger om beïnvloed te worden waardoor de responsiviteit eerder daalt dan stijgt.

4.3 Synthese met theoretische inzichten op voorgaande analyse

In de synthese worden aan de hand van de opgestelde hypothesen de theoretische inzichten zoals verondersteld in hoofdstuk 2 getoetst aan de uitkomsten de document-analyse en de afgenomen interviews

○ ***H1. Het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers neemt toe***

De eerste hypothese kan niet stellig aangenomen of verworpen worden. Vrijwel alle partijen geven aan afwachtend responsief te zijn voor belangenbehartigers. Dit is volgens de typologieën van Timmermans et al. (2019) een (passieve) afwachtende houding waarbij het initiatief ligt bij de informatie-brengers. De respondenten zeggen gemiddeld genomen een overdaad aan informatie te krijgen waarbij informatie tegelijkertijd het belangrijkste is waarmee Kamerleden geholpen zijn. Volgens de theorie (Mouter, 2017; Walgrave & Dejaeghere, 2017) hebben beleidsmedewerkers een rol in het selecteren in deze informatietoever. Tussen partijen was er enig verschil in verantwoordelijkheden voor beleidsmedewerkers op te merken. Van een eenmansfractie zei de beleidsmedewerker alles wat niet ook aan zijn Kamerlid gericht was weg te gooien omdat hij geen schakel in het politieke spel met lobbyisten wil zijn. Bij deze fractie was een zeer gesloten reactiehouding te signaleren.

Naast een verschil in directe responsiviteit is er ook verschil merkbaar tussen de behoeften van beleidsmedewerkers en parlementariërs. Sommige beleidsmedewerkers zien het liefste algemene en feitelijke informatie van een brancheorganisatie. Een andere beleidsmedewerker gaf juist de voorkeur aan zeer toegespitste informatie in lijn met de bezigheden en interesses van zijn Kamerlid.

Opmerkelijk is het verschil in lobbycontact tussen de coalitie en oppositiepartijen. Uit de documentanalyse blijkt dat in de onderzochte Schriftelijk Overleggen alleen coalitiepartijen direct naar belangenorganisaties refereren. Dit is opvallend, aangezien in de interviews coalitiepartijen benoemden dat een Schriftelijk Overleg een moment is waarin (kleinere) oppositiepartijen vaker rechtstreeks informatie van belangenorganisaties overnemen. Coalitiepartijen in de commissie financiën lijken in de praktijk vaker (in openbaarheid) te verwijzen naar de belangen van brancheorganisaties en bedrijven.

○ *H2. De relatie tussen belangenbehartiger en Kamerlid heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden*

De gesproken respondenten en belangenbehartigers gaven aan dat de onderlinge verhoudingen tussen beleidsmedewerker en belangenbehartiger van groot belang zijn voor de responsiviteit en H2 kan dan ook worden aangenomen. Deze bevindingen zijn een bevestiging van de theorie van Fraussen & Braun (2018). De relatie tussen Kamerleden (en hun beleidsmedewerkers) en belangenbehartigers leek nog groter dan op voorhand gedacht en speelt op uitzonderingen na een overduidelijke rol bij de responsiviteit voor alle partijen. Hoewel de inhoud voorop staat bij Kamerleden geven de respondenten te kennen dat persoonlijk contact van invloed is op de responsiviteit en dat informatie eerder gebruikt wordt als de belangenbehartiger een vertrouwd gezicht is, hetgeen aansluit bij de theorie van Braun (2013) en Bertrand et al. (2014).

Tevens speelt de relatie tussen vertrouwen en transparantie over de werkwijze en informatie een rol in de responsiviteit van Kamerleden. Vertrouwen werd door de respondenten in overeenstemming met de theorie (Halpin & Fraussen, 2017; Joos, 2019) zeer belangrijk gevonden. Tussen partijen was er vrijwel geen variatie in de responsiviteit aan te merken. De responsiviteit voor lobbyboodschappen daalt als er onwaarheden ontdekt worden in data of wanneer er signalen zijn dat informatie niet tussen het Kamerlid en de lobbyist is gebleven.

Naast betrouwbaarheid en nut van informatie werd timing regelmatig door beleidsmedewerkers genoemd als voorwaarde voor een goede belangenbehartiger, een factor die niet in het theoretisch hoofdstuk is meegenomen.

De reputatie van belangenorganisaties, zoals Knoke (1998) beschreef, heeft met de veelzijdigheid aan belangenorganisaties heden ten dage, een minder evident effect op de responsiviteit dan gedacht. De rol van het netwerk van een belangenbehartiger en een slechte reputatie van een organisatie wordt door beleidsmedewerkers op enkelen na niet direct genoemd als een reden voor een lage responsiviteit richting deze organisaties. Dat een grote omloopsnelheid van Kamerleden het belang van een goede reputatie bij organisaties daarom mogelijkwijs zou doen stijgen blijkt uit de antwoorden van de respondenten niet het geval in de praktijk.

○ ***H3. De partijkleur heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden***

De invloed van inhoudelijke overeenkomsten tussen partijen en belangenorganisatie is van invloed op de responsiviteit, zoals H3 voorspelde. De historische relaties van partijen met bepaalde belangenorganisaties die twee decennia geleden (Christiansen en Rommetvedt, 1999) nog duidelijk zichtbaar waren lijkt mede door de opkomst van een veranderd politiek landschap echter af te nemen. De respondenten gaven daarnaast aan dat hun partij met alle soorten organisaties in zee gaat en zeggen open te staan voor een gesprek of in ieder geval het toezenden van informatie. Agnieta van der Plaats en beleidsmedewerker 4 van een coalitiepartij vertelden dat partijen nu breder met belangenorganisaties praten en niet enkel met organisaties waarmee partijen goede relaties hebben. Behalve een beleidsmedewerker van een rechtse oppositiepartij, die Stichting Familiebedrijven en belangenorganisaties voor ondernemers aanwijst als organisaties waar ze historisch een goede relatie mee hebben, staat het voor anderen partijen niet uitgesproken vast met welke belangenvereniging zij specifiek goede relaties onderhouden.

Ondanks de open houding naar alle organisaties om met hen in gesprek te treden is de invloed van inhoudelijke overeenkomsten tussen partij en belangenorganisatie op responsiviteit aanwezig bij de respondenten zoals ook de literatuur van Hall en Deardorff (2006) voorschrijft. Na doorvragen blijkt er zeker invloed van de partijkleur op de responsiviteit voor lobbyboodschappen van Kamerleden te zijn (H3) en sluiten de bevindingen aan bij de verwachte theorie (Otjes & Rasmussen, 2017). Linkse partijen praten binnen de commissie financiën gemiddeld genomen het meest met werknemersverenigingen en non-profit organisaties en brancheorganisaties, terwijl rechtse partijen meer praten met het bedrijfsleven, erkend door de beleidsmedewerker zelf. Dit is zichtbaar in de documentanalyse (zie Figuur 3 en Bijlage 3). GroenLinks en PvdD stellen bijvoorbeeld vragen aan de minister over een bijdrage van banken aan verduurzaming in de landbouwketen terwijl de VVD in schriftelijke vragen de visie van MKB-Nederland deelt over zorgen over coronaschulden bij ondernemers.

Volgens een respondent die werkzaam is geweest voor de PVV-fractie heeft deze partij minder goede verhoudingen met belangenorganisaties dan coalitiepartijen. Door hun anti-establishment houding, wat ook terugkomt in de literatuur (Berkhout et al., 2021; Schamp, 2016), vinden zij minder aansluiting met belangenorganisaties die zich veelal richten tot middenpartijen. Deze anti-establishment houding kwam eerder in de document-analyse al naar voren waarin werd gesteld dat rechtse partijen recentelijk binnen de commissie financiën geen rondetafelgesprekken of hoorzittingen organiseren. Een mogelijke verklaring ligt in hun voorkeur om belangen van het volk te laten horen in plaats van technocraten. Dit resulteert in

lagere responsiviteit van rechtse partijen naar financieel deskundigen dan van coalitiepartijen en linkse oppositiepartijen. De beleidsmedewerker van een rechtse oppositiepartij omschreef enkele bekende brancheorganisaties als “D66-organisaties” wat een voorbeeld van hun houding ten opzichte van deze organisaties is. De soort belangenorganisatie blijkt een belangrijke reden voor responsiviteit waarbij verschillen tussen partijkleur te ontdekken zijn.

○ ***H4. De politieke effectiviteit heeft daarbij invloed op de responsiviteit van Kamerleden***

Uit de analyse blijkt dat de politieke effectiviteit invloed heeft op de responsiviteit van Kamerleden (H4). Volgens bijna alle respondenten maakt het voor het aantal politieke benaderingen uit of een partij deelneemt aan de regering of niet. Dit sluit aan bij de theorie die stelt dat belangenorganisaties zich meestal tot coalitiepartijen richten (Mansergh en Thomson, 2007) vanwege hun invloed op beleid. Het feit dat de interesse van belangenbehartigers voor partijen kan wisselen gedurende de tijd al naar gelang hun positie in de Kamer wordt ook herkend door de beleidsmedewerkers van oppositiepartijen, zoals staat beschreven in de interview-analyse. Belangenorganisaties zijn het meest gefocust op partijen met de meest politieke invloed (Brauninger & Debus, 2009; Sartori, 1976). In Nederland nemen vrijwel altijd (relatief grote) middenpartijen deel aan de regeringen. De grootte van partijen heeft volgens de respondenten minder effect op de focus van belangenbehartigers dan (potentiële) regeringsdeelname

Deze politieke effectiviteit, zoals Bouteca (2018) dit effect van selectieve interesse noemt, is bij de geïnterviewde belangenbehartigers aanwezig. Zij onderschrijven echter wel dat steun voor voorstellen soms ook uit onverwachte hoek moet komen en dus ook oppositiepartijen tijdig mee moeten worden genomen in de beïnvloeding. Ook wijst Walter Annard op het feit dat het zonde is om de visies van oppositiepartijen niet mee te nemen als belangenorganisatie of bedrijf en dat de oppositiepartijen tekort zouden worden gedaan als hun zienswijze werd genegeerd. Deze bevinding uit de resultaten duidt op een minder grote focus op coalitiepartijen van belangenbehartigers dan de literatuur voorschrijft (Strolovitch, 2006).

De organisatiesoort maakt uit voor de responsiviteit bij de respondenten. Beleidsmedewerkers van coalitiepartijen en de oppositiepartijen zijn het meest responsief voor grotere brancheorganisaties, die zij als professioneler beschouwen. Zoals uit de documentanalyse naar voren komt lijken de banden tussen de coalitiepartijen en bepaalde belangenorganisaties warm te zijn, gezien hun vermeldingen in Kamerstukken.

○ ***H5. Contextuele factoren hebben een versterkend effect op het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers***

Wanneer men het voorgaande in acht neemt, kan men constateren dat er verschil zit tussen partijen en hun responsiviteit naar belangenbehartigers. De vraag doet zich voor in hoeverre de actuele context een rol speelt op dit verschil in responsiviteit. Onderzoek van Leiden en Public Matters (2016) concludeerde met de stelling dat verschillende contextuele factoren zorgen dat Kamerleden een grotere afhankelijkheid ontwikkelen van politiek-bestuurlijke instituties en een select aantal maatschappelijke organisaties. Wat opviel in de resultaten was dat een hoge werkdruk door factoren als tijdsgebrek en een overschot aan informatie verschillend wordt ervaren en ook de beschikbare tijd om belangenbehartigers te spreken verschilt per partij of misschien zelfs per individu. Een klein deel durft te stellen dat deze werkdruk een reden is voor hogere responsiviteit van beleidsmedewerkers en parlementariërs tegenover belangenbehartigers.

Een ander deel van de beleidsmedewerkers beweert juist dat door tijdsgebrek er minder tijd is voor gesprekken met lobbyisten. Overwegend kleine partijen (zowel oppositie als coalitie) hebben minder tijd en mensen voor werkbezoeken of een fysiek gesprek dan voorheen door krimp van de partij na de laatste verkiezingen.

Belangenbehartigers erkennen deze veranderde behoefte van informatie van Kamerleden en afname aan beleidsondersteuning. Agnieta van der Plaat legt uit dat kleinere partijen volgens haar minder tijd en capaciteit hebben voor sommige onderwerpen en dus worden sommige eenmanspartijen overgeslagen in de lobby om een overdaad aan e-mails te voorkomen. Resumerend zijn de belangenbehartigers zuinig met de informatie die ze opsturen en herkennen ze een toegenomen werkdruk maar ervaren ze hierdoor geen grotere behoefte vanuit de verschillende Kamerleden voor lobbyboodschappen.

5. Conclusie

In dit onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal: wat kan de verschillen verklaren tussen de responsiviteit bij Kamerleden voor lobbyboodschappen van belangenbehartigers? Door beleidsmedewerkers van verschillende partijen, die actief zijn in de financiële commissie, te bevragen werd op een valide manier getoetst of verschillende factoren een positief dan wel negatief effect hebben op de responsiviteit van Kamerleden voor lobbyboodschappen. In de synthese is via beantwoording op de hypothesen uiteengezet welke aspecten zorgen voor verschillen in de responsiviteit.

Het verschil in responsiviteit neemt in algemene zin niet onomstotelijk bewezen toe. Zoals blijkt uit de voorgaande analyse maakt het per factor uit of er een variëteit aan verschillen in responsiviteit op te merken is bij Kamerleden voor lobbyboodschappen. Hoewel in algemeenheid wel verondersteld kan worden dat Kamerleden informatie waarderen zijn ze vrijwel allemaal afwachtend responsief ten opzichte van belangenbehartigers. Opvallende algemene bevindingen zijn dat er per partij en misschien wel tot op individueel niveau verschil zit tussen de responsiviteit voor belangenbehartigers en wat voor informatie (technisch of juist procesmatig) wordt gewaardeerd. Een andere bevinding is dat coalitiepartijen in de commissie financiën in de praktijk vaker (in openbaarheid) verwijzen naar de belangen van brancheorganisaties en bedrijven. Iets wat in tegenspraak lijkt met de beweringen in de afgenomen interviews.

Het belang van een goede relatie met een belangenbehartiger is zeer hoog voor de responsiviteit van Kamerleden voor lobbyboodschappen. Voornamelijk coalitiepartijen die een hoge intensiteit van lobbybenaderingen ondervinden zijn nog meer geneigd om op vertrouwde en betrouwbare contacten terug te vallen. Bovendien moet worden vermeld dat door de respondenten vaker werd gewezen op individuele acties van lobbyisten dan dat belangenorganisaties door Kamerleden werden gewantrouwd. De reputatie van belangenbehartigers lijkt dus belangrijker voor de responsiviteit van Kamerleden dan de reputatie van belangenorganisaties.

De partijkleur heeft ook invloed op de verschillen tussen partijen in hun responsiviteit. De historische relaties tussen belangenorganisaties en politieke partijen lijkt af te nemen volgens respondenten maar er zijn nog steeds voorkeuren te herkennen aangaande de contactpersonen waarmee partijen van verschillende politieke kleur praten. Het vertrouwen in gevestigde sociale partners leidt tot een verschillend effect in responsiviteit naar traditionele of nieuwe belangenorganisaties. Partijen aan de rechterzijde van de Kamer kennen een lagere

responsiviteit voor boodschappen van brancheorganisaties die affiniteit hebben met de regering. Hun voorkeur voor democratie ten opzichte van technocratie en anti-establishment houding liggen hier waarschijnlijk aan ten grondslag.

Dat er verschillen zijn in de responsiviteit tussen regeringspartijen en oppositiepartijen komt naar voren bij de factor politieke effectiviteit. Regeringspartijen en grotere partijen worden eerder benaderd maar lijken volgens een documentanalyse ook zelf een betere band te hebben met (grote) belangenorganisaties binnen het financiële domein doordat zij vaker naar deze en gene verwijzen.

Tenslotte heeft de actuele context een versterkend effect op het verschil in responsiviteit van Kamerleden voor belangenbehartigers. Belangenbehartigers zeggen in hun lobbyboodschappen rekening te houden met de beperkte capaciteit van Kamerleden nu politieke partijen gemiddeld genomen krimpen. De resultaten tonen aan dat het gevoel van een stijgende werkdruk verschillend wordt beleefd per partij of misschien zelfs per individu. Een aanzienlijk deel van de respondenten (uit kleinere partijen) gaf aan door gebrek aan tijd eerder geneigd te zijn contact met belangenbehartigers af te houden. Deze laatste bevindingen van een dalende responsiviteit sluiten concluderend niet helemaal aan op onderzoek (Universiteit Leiden & Public Matters, 2016) dat veronderstelde dat parlementariërs door verschillende facetten als tijdsdruk en kortere zittingsduur een relatief grote afhankelijkheid ontwikkelen van zowel maatschappelijke organisaties als politiek-bestuurlijke instituties. Deze resultaten bieden daarmee nieuwe inzichten op bestaande literatuur.

6. Aanbevelingen & Discussie

6.1 Beperkingen

Hoewel deze thesis met aandacht voor wetenschappelijke methoden is geschreven voegt rekenschap geven van mogelijke beperkingen meerwaarde toe aan het onderzoek.

Hoewel geprobeerd is de interne validiteit is te waarborgen door het onderzoek enkel te richten op de vaste commissie financiën zijn er verbeteringen mogelijk. De commissie is toegankelijk voor alle fracties maar een deel van de (kleine) fracties is vanwege tijdsgebrek niet in deze commissie actief. Hoewel er met zeven respondenten een aanzienlijk opkomstpercentage gerealiseerd is zou de validiteit hoger zijn wanneer van elke fractie een beleidsmedewerker deelnam aan het onderzoek. Bovendien zijn niet alle beleidsmedewerkers full time actief op financiën wat een uitputtende generalisatie lastig maakt.

De tweede limitatie behelst de thematiek die wordt besproken in de commissie financiën. Deze is vaak technisch van aard en raakt vaker bedrijfsbelangen dan in sommige andere commissies. De informatie en rol van belangenbehartigers kan hiermee verschillen ten opzichte van andere lobbyisten wat mogelijke een grotere responsiviteit van Kamerleden teweegbrengt. Daarnaast houden bovengemiddeld veel belangenorganisaties zich bezig met economische en financiële thema's waarmee bedrijfsbelangen vaker zijn vertegenwoordigd.

Tenslotte speelt mogelijk de dubbele pet van de onderzoeker mee. Doordat deze werkzaam is bij een belangenvereniging (Vereniging van Banken) is er toegang tot e-mailadressen van beleidsmedewerkers verkregen. Het is echter de vraag of deze positie als werkstudent voor de NVB enkel positieve implicaties heeft gehad op de respons van beleidsmedewerkers. Bij de respondenten ontbreken veel oppositiepartijen. Het kan tijdsgebrek zijn geweest vanuit deze partijen om mee te werken maar een mogelijke causale relatie met een negatieve houding ten aanzien van de bankensector kan niet uitgesloten worden. Alsmede het eventuele wantrouwen tegen instituties als universiteiten, wat past bij de anti-establishment houding van sommige populistische partijen in Nederland.

6.2 Aanbevelingen

Dat in het onderzoek is gekozen voor beleidsmedewerkers is niet per se een beperking. Zij hebben, zoals ook blijkt uit de literatuur (Mouter, 2017; Walgrave & Dejaeghere, 2017), een bijzonder bepalende rol in de debatvoorbereiding van Kamerleden en het selectieproces van informatie. Desalniettemin zou exploratief onderzoek zich louter kunnen richten op Kamerleden om meer overeenstemming met de literatuur naar parlementairs te creëren.

Verder verdiepend onderzoek naar waar de meeste lobbybeïnvloeding plaatsvindt bij Kamerleden kan verhelderend zijn om de transparantie bij belangenbehartiging te vergroten. Door beleidsmedewerkers werd het Schriftelijk Overleg of anderszins schriftelijke vragen aan het kabinet geduid als een piekmoment voor belangenbehartigers om te lobbyen. Om zuiver te krijgen in het politieke besluitvormingsproces op welke momenten veel informatie wordt overgenomen van lobbyisten en de responsiviteit voor lobbyboodschappen hoog is, wordt vervolgonderzoek aanbevolen.

Descriptief onderzoek naar de verschillen in responsiviteit van partijen naar belangenorganisaties kan interessant zijn omdat uit de resultaten van dit onderzoek variëteit is gebleken. Het wantrouwen van populistische partijen tegenover grote belangenorganisaties zoals werkgeversverenigingen of hun lagere responsiviteit naar instituties als onderzoeksbureaus en wetenschappers maakt het steeds lastiger om politiek overeen te komen. Het lange proces tot het ontwikkelen van een landbouwakkoord is een voorbeeld van het grote onderscheid in belangen in de Nederlandse politiek. Met een beschrijvend onderzoek naar de verschillen in responsiviteit van politieke partijen kan literatuuronderzoek naar de relaties tussen partijen en belangenorganisaties worden aangevuld.

Tenslotte zou verdiepend onderzoek naar belangenbehartigers en hun visie op responsiviteit van Kamerleden een boeiende aanvulling zijn op deze thesis. Een aanvullend perspectief zou kunnen zijn om daarbij te kijken naar veranderingen door de tijd heen. Zijn Kamerleden met minder tijd nog even responsief naar verzoeken van belangenorganisaties? Voeden belangenbehartigers Kamerleden met anders gepresenteerde informatie dan voorheen? Richten belangenorganisaties zich door de grote toename van partijen op meer partijen dan voorheen of nog steeds op de vertrouwde gezichten en de meest invloedrijke partijen? Dit zijn vragen die mogelijk centraal kunnen staan in verder onderzoek naar belangenbehartigers.

7. Literatuurlijst

- Allern, E. H., & Bale, T. (2017). *Left-of-Centre Parties and Trade Unions in the Twenty-First Century*. *Oxford University Press eBooks*.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198790471.001.0001>
- Bessems, K. (2022, 7 mei). Nationale Ombudsman Reinier van Zutphen: ‘Wanprestatie mag niet de norm worden’. *de Volkskrant*. Geraadpleegd op 4 maart 2023, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/nationale-ombudsman-reinier-van-zutphen-wanprestatie-mag-niet-de-norm-worden~b23eb7fd/>
- Berkhout, J., Hanegraaff, M., & Statsch, P. (2021). Explaining the patterns of contacts between interest groups and political parties: Revising the standard model for populist times. *Party Politics*, 27(3), 418–429. <https://doi.org/10.1177/1354068819856608>
- Beroepsvereniging voor Public Affairs. (z.d.). *Visie op het vak*. Bvpa.nl. Geraadpleegd op 6 maart 2023, van <https://bvpa.nl/over-bvpa/visie-op-het-vak>
- Bertrand, M., Bombardini, M., & Trebbi, F. (2014). Is It Whom You Know or What You Know? An Empirical Assessment of the Lobbying Process. *The American Economic Review*, 104(12), 3885–3920. <https://doi.org/10.1257/aer.104.12.3885>
- Braun, C. (2012). The Driving Forces of Stability. *Administration & Society*, 45(7), 809–836. <https://doi.org/10.1177/0095399712438377>
- Braun, C. & Public Matters. (2016). *Informatie en Invloed in de Tweede Kamer: Onderzoek onder kamerleden naar toegang tot informatie*.
- Bräuning, T., & Debus, M. (2009). Legislative agenda-setting in parliamentary democracies. *European Journal of Political Research*, 48(6), 804–839. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.00850.x>
- Broer, T., & Ostendorf, C. (2017, 20 december). *De macht van de Haagse lobbyclubs*. Vrij Nederland. <https://www.vn.nl/lobbyclubs-schaduwmacht/>
- De Beer, P., & Keune, M. (2018). De erosie van het poldermodel. *Mensch en maatschappij*, 93(3), 231–260. <https://doi.org/10.5117/mem2018.3.003.beer>
- De Boer, M. (2020). *Praten met de democratie: Een onderzoek naar de routineuze en strategische manieren waarop Kamerleden het contact met belangenbehartigers aangaan* [Masterscripte]. Universiteit Leiden.
- De Bruycker, I. (2016). Pressure and Expertise: Explaining the Information Supply of Interest Groups in EU Legislative Lobbying. *Journal of Common Market Studies*, 54(3), 599–616. <https://doi.org/10.1111/jcms.12298>

- De Leeuw, D., & Muselaers, N. (2022, 8 december). *Politieke fragmentatie neemt verder toe*. ESB.nl. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van <https://esb.nu/politieke-fragmentatie-neemt-verder-toe/>
- Enthoven, G. (2011). *Hoe vertellen we het de Kamer?* Eburon Uitgeverij BV.
- Eulau, H., & Karps, P. D. (1977). The Puzzle of Representation: Specifying Components of Responsiveness. *Legislative Studies Quarterly*, 2(3), 233–254. <https://doi.org/10.2307/439340>
- Fraussen, B., & Braun, C. (2018). ‘De lobby’ aan banden? *Tijdschrift voor toezicht*, 9(4), 103–113. <https://doi.org/10.5553/tvt/187987052018009004004>
- Fraussen, B., Graham, T., & Halpin, D. (2018). Assessing the prominence of interest groups in parliament: a supervised machine learning approach. *The Journal of Legislative Studies*, 24(4), 450–474. <https://doi.org/10.1080/13572334.2018.1540117>
- Frijters, S., & Hofstede, s. (2023, 17 maart). Premier Rutte moet het bijna altijd doen met een minderheid in de Eerste Kamer. *Volkskrant*. Geraadpleegd op 6 april 2023, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/premier-rutte-moet-het-bijna-altijd-doen-met-een-minderheid-in-de-eerste-kamer~bf3bc03f/>
- Gijsenbergh, J. (2022, 24 augustus). *Versplintering. Zoeken naar de balans tussen bestuurbaarheid en representativiteit*. Montesquieu Instituut. Geraadpleegd op 27 maart 2023, van https://www.montesquieu-instituut.nl/id/vlvrehhknppq/nieuws/versplintering_zoeken_naar_de_balans?colctx=vlndho2x0qxz
- Giugni, M., & Saunders, C. (2019). Mechanisms of Responsiveness: What MPs Think of Interest Organizations and How They Deal with Them. *Political Studies*, 67(3), 557–575. <https://doi.org/10.1177/0032321718784156>
- Hall, R. L., & Deardorff, A. V. (2006). Lobbying as Legislative Subsidy. *American Political Science Review*, 100(1), 69–84. <https://doi.org/10.1017/s0003055406062010>
- Halpin, D., & Fraussen, B. (2017). Conceptualising the policy engagement of interest groups: Involvement, access and prominence. *European Journal of Political Research*, 56(3), 723–732. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12194>
- Halpin, D., Fraussen, B., & Nownes, A. J. (2017). The balancing act of establishing a policy agenda: Conceptualizing and measuring drivers of issue prioritization within interest groups. *Governance*, 31(2), 215–237. <https://doi.org/10.1111/gove.12284>
- Hirsch, A. V., Kang, K., Montagnes, B. P., & You, H. Y. (2022). Lobbyists as Gatekeepers: Theory and Evidence. *The Journal of Politics*. <https://doi.org/10.1086/723026>

- Joos, K. (2019). *Lobbyen: Inzicht, Invloed, Impact. Hoe bedrijven beleidsmakers kunnen overtuigen*. LannooCampus.
- Judge, A., & Thomson, R. (2019). The responsiveness of legislative actors to stakeholders' demands in the European Union. *Journal of European Public Policy*, 26(5), 676-695.
- Knoke, D. (1998). Who steals my purse steals trash: The structure of organizational influence reputation. *Journal of Theoretical Politics*, 10(4): 507-530.
- Koole, R. (2019). Is een 'akkoorden-democratie' wel een democratie? *Regelmaat*.
<https://doi.org/10.5553/rm/0920055x2019034002002>
- Krichewsky, D. (2020). Political Responsiveness: The Identification and Processing of Problems in Modern Polities. In *Democratic and Authoritarian Political Systems in 21st Century World Society: , Differentiation, Inclusion, Responsiveness*(1), 121-148.
<https://doi.org/10.14361/9783839451267-006>
- Luyendijk, J. (2010). *Je hebt het niet van mij, maar. . . : een maand aan het Binnenhof*. Uitgeverij Pluim.
- Meeus, T. J. (2015). *Haagse invloeden: hoe de Nederlandse politiek echt werkt*. Nieuw Amsterdam.
- Mouter, N. (2017). Dutch politicians' use of cost-benefit analysis. *Transportation*, 44(5), 1127-1145. <https://doi.org/10.1007/s11116-016-9697-3>
- Nickerson, R. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175-220. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.2.175>
- Otjes, S., & Rasmussen, A. (2017). The collaboration between interest groups and political parties in multi-party democracies. *Party Politics*, 23(2), 96-109.
<https://doi.org/10.1177/1354068814568046>
- Parlementair Documentatie centrum. (2022, 16 september). *Zetelverdeling Tweede Kamer*. Parlement.com. Geraadpleegd op 27 maart 2023, van https://www.parlement.com/id/vh8lnhronvx6/zetelverdeling_tweede_kamer
- Parlementair Documentatie centrum. (2023). *Fractiediscipline*. Parlement.com. Geraadpleegd op 27 maart 2023, van <https://www.parlement.com/id/vju4hc7tuuy9/fractiediscipline>
- Parlementair documentatie centrum. (z.d.). *Ondersteuning fracties en leden*. Parlement.com. Geraadpleegd op 6 maart 2023, van https://www.parlement.com/id/vkf116grwltm/ondersteuning_fracties_en_leden
- Pennock, J. R. 1952. "Responsiveness, Responsibility, and Majority Rule." *American Political Science Review* 46(3):790-807.

- Petrocik, J. R. (1996). Issue Ownership in Presidential Elections, with a 1980 Case Study. *American Journal of Political Science*, 40(3), 825–850.
<https://doi.org/10.2307/2111797>
- Raad van State. (2020, 15 juni). *Ongevraagd advies Raad van State over ministeriële verantwoordelijkheid*. Geraadpleegd op 14 maart 2023, van <https://www.raadvanstate.nl/@121396/advies-ministeriele-verantwoordelijkheid/>
- Sartori, G. (1976) *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schamp, T. (2016). *Interne partijdemocratie als katalysator van de ‘member-voter link- age’? De samenhang tussen ledensterkte en electorale sterkte onderzocht tegen een achtergrond van basisdemocratie en ledeninspraak: de lid-kiezer link onderzocht*. Gent: UGent.
- Schamp, T. & Bouteica, N., (2018) “Als je wint, heb je vrienden. Een verkenning van de pre-electorale aantrekkelijkheid van politieke partijen aan de hand van de verspreiding van verkiezingsmemoranda van belangengroepen”, *Res Publica* 60(3), 143-179.
- Strolovitch, D. Z. (2006). Do Interest Groups Represent the Disadvantaged? Advocacy at the Intersections of Race, Class, and Gender. *The Journal of Politics*, 68(4), 894–910.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2006.00478.x>
- Timmermans, A., Van Rooyen, E., & Voerman, G. (2014). Policy analysis and political party think tanks. *Policy Press eBooks*, 187–202.
<https://doi.org/10.1332/policypress/9781447313335.003.0012>
- Timmermans, A., Coops, R., Van Keep, S., De Lange, R., & Van Venetië, E. (2019). *Public affairs in maatschappelijk perspectief: professionals tussen wetenschap en praktijk*.
- Thomassen, J. J., Van Ham, C., Van Ham, C., & Andeweg, R. B. (2014). De wankele democratie. *Heeft de Democratie Haar Beste Tijd Gehad?*
- Tijdelijke commissie Uitvoeringsorganisaties. (2021). *Klem tussen balie en beleid*. Tweede Kamer. Geraadpleegd op 6 maart 2023, van <https://www.tweedekamer.nl/kamerleden-en-commissies/commissies/tijdelijke-commissie-uitvoeringsorganisaties/eindrapport>
- Tweede Kamer. (z.d.). *Alle Kamerleden*. TweedeKamer.nl. Geraadpleegd op 20 maart 2023, van https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/alle_kamerleden
- Utrecht, R. (2021, september). *Prinsjesdagborrel VNO-NCW 2021*. www.vno-ncw.nl.
<https://www.vno-ncw.nl/terugblik-prinsjesdag-2021>
- Van Thiel, S. (2014). *Research Methods in Public Administration and Public Management: An Introduction*. Routledge.

- Valk, G. (2018, 11 december). Herman Tjeenk Willink: 'De roep om een snelle oplossing is vals'. *NRC*. Geraadpleegd op 4 maart 2023, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/12/11/herman-tjeenk-willink-de-roep-om-een-snelle-oplossing-is-vals-a3060312>
- Van Der Brug, W. (2004). Issue ownership and party choice. *Electoral Studies*, 23(2), 209–233. [https://doi.org/10.1016/s0261-3794\(02\)00061-6](https://doi.org/10.1016/s0261-3794(02)00061-6)
- Volkens, A., & Klingemann, H-D. (2002). Parties, ideologies and issues. Stability and change in fifteen European party systems (1945-1998) In K. R. Luther & F. Muller- Rommel (Eds.), *Political parties in the new Europe*, 143-167. NY: Oxford University Press.
- Volkskrant (Red.). (2022, 29 maart). Volt-bestuur beëindigt lidmaatschap Kamerlid Gündogan, Kamer telt nu 20 fracties. *Volkskrant*. Geraadpleegd op 27 maart 2023, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/volt-bestuur-beeindigt-lidmaatschap-kamerlid-gundogan-kamer-telt-nu-20-fracties~bc5fff9d/>
- Walgrave, S., & Dejaeghere, Y. (2017). Surviving Information Overload: How Elite Politicians Select Information. *Governance*, 30(2), 229–244. <https://doi.org/10.1111/gove.12209>
- Wonka, Arndt (2017). 'German MP's and interest groups in EU multilevel policy-making: the politics of information exchange.' *West European Politics* 40(5): 1004-1024. Geraadpleegd op 1 mei 2023, van <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1303247>.

8. Appendix

Bijlage 1. Interview schema's

Voor de interviews met de correspondenten wordt onderstaande interviewschema's gehanteerd. Het betreft semigestructureerde interviews waarbij voorafgaand aan de interviews een selectie van de vragen is vastgelegd (van Thiel, 2014). De volgorde van de vragen is flexibel en respondenten zijn vrij in hun beantwoording. De interviewer heeft mogelijkheden tot doorvragen.

Tabel 2. Interviewschema beleidsmedewerkers

Inleiding interview	<ul style="list-style-type: none"> - Welkom heten & bedanken - Uitleg interviewopzet - Geïnterviewde vragen om akkoord van opname
Introductie	<ul style="list-style-type: none"> - Introductie persoonlijke & geïnterviewde - Welke beleidsterreinen volgt u? - Hoe kunnen belangenbehartigers u ondersteunen in uw werkzaamheden?
Responsiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe verloopt een contactmoment met een belangenbehartiger voor u gemiddeld genomen? - Legt u bijv. gemiddeld genomen het eerste contact of wordt u meestal benaderd? - Wat is voor u een reden om wel of niet in te gaan op een uitnodiging van een belangenorganisatie? - Wat zou het liefste horen van een belangenbehartiger aan informatie?
Relatie tussen belangenbehartiger en ontvanger	<ul style="list-style-type: none"> - In hoeverre speelt u verstandhouding met de belangenbehartiger een rol in het leggen of ontvangen van contact? Bijv. het feit dat u eerder contact heeft gehad met de belangenbehartiger of zijn voorganger. - Wat maakt een belangenbehartiger voor u betrouwbaar? - Hoe zou u de reputatie voor een (belangen) organisatie inschatten? - Liggen er nog andere redenen aan contact met belangenorganisaties ten grondslag?
Partijkleur	<p>Wat voor type belangenorganisaties heeft u het meest contact mee en hoe verklaart u dat? Bijv. een NGO of een bedrijf.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zijn er (belangen) organisaties waarmee u vanuit de partij historisch gezien een goede relatie mee heeft? Bijv. een bepaalde brancheorganisatie of vakbond.

	<ul style="list-style-type: none"> - Zijn er (belangen) organisaties waarmee u vaker contact heeft omdat u inhoudelijk op bepaalde beleidsvoorkeuren overeenkomt? - Zijn er bepaalde belangenbehartigers/organisatie waarmee u terughoudend bent in uw contact vanuit uw achterban?
Politieke effectiviteit	<p>Oppositie partijen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kunt u inschatten of u met andere belangenorganisaties spreekt dan coalitiepartijen? - Kunt u inschatten of belangenorganisaties u met een andere insteek benaderen dan coalitiepartijen? Bijv. met het doel het beleid een andere wending te geven of juist als beleidscriticus op te treden. <p>Coalitie partijen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kunt u inschatten of u door uw rol in de coalitie door andere belangenbehartigers wordt benaderd dan oppositiepartijen? - Kunt u inschatten of u door uw positie als grotere middenpartij eerder wordt benaderd omdat u invloed op de regering heeft? Krijgt u bijv. voorstellen met moties of Kamervragen?
Maatschappelijke context	<ul style="list-style-type: none"> - Neemt het aantal beleidsdossiers dat u volgt de afgelopen jaren toe? - Ervaart u dat deze stijgende werkdruk implicaties heeft voor de relaties met belangenorganisaties (en dus uw responsiviteit)? Dus dat de behoefte de afgelopen jaren door een toenemende werkdruk en stijging van het aantal dossiers is toegenomen?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Zijn er nog zaken die u opmerkt in uw contact met belangenbehartigers? Geïnterviewde bedanken en opname stoppen

Tabel 3. Interviewschema belangenbehartiging

Inleiding interview	<ul style="list-style-type: none"> - Welkom heten & bedanken - Uitleg interviewopzet - Geïnterviewde vragen om akkoord van opname - Introductie persoonlijke & geïnterviewde
Context	<ul style="list-style-type: none"> - Welke beleidsdossiers volgt u momenteel?
Responsiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe verloopt een contactmoment met een Kamerlid of beleidsmedewerker voor u gemiddeld genomen? - Legt u bijv. gemiddeld genomen het eerste contact of wordt u meestal benaderd?

Relatie tussen belangenbehartiger en ontvanger	<ul style="list-style-type: none"> - In hoeverre speelt u verstandhouding met het Kamerlid of beleidsmaker een rol in het leggen of ontvangen van contact? Bijv. eerdere contacten met die persoon of zijn voorganger. - Wat is de rol van de vertrouwensrelatie tussen uw organisatie en de politieke partijen die u het meest benadert? - Liggen er nog andere redenen aan contact met het Kamerlid aan ten grondslag?
Partijkleur	<ul style="list-style-type: none"> - Op welke partijen richt u zich meestal op in de lobby? - Zijn er partijen waarmee u vanuit uw (belangen)organisatie historisch gezien een goede relatie mee heeft? Bijv. eerder centrumlinkse of rechtse partijen. - Zijn er partijen waarmee u vaker contact heeft omdat u gelijkwaardige beleidsvoorkeuren heeft? - Zijn er bepaalde partijen waarmee u vanuit uw leden achterban liever geen contact mee legt?
Politieke effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u een voorkeur voor een oppositie of coalitie partij in de belangenbehartiging en zo ja waarom? - In hoeverre speelt de grote van een partij een rol bij het benaderen van een Kamerlid? - Benadert u Kamerleden van regeringspartijen met een ander doel dan oppositiepartijen? Zo ja, stuurt u hen bijv. eerder concrete moties of Kamervragen? - Merkt u een verschil in de responsiviteit van Kamerleden dan wel hun medewerkers wanneer het een coalitie of oppositiepartij betreft?
Maatschappelijke context	<ul style="list-style-type: none"> - Hebt u het idee dat de commissie van financiën zich de afgelopen jaren met meer dossiers is gaan bezighouden? - Ervaart u dat door een toename aan dossiers de informatiebehoefte vanuit Kamerleden toeneemt? - Is de toegenomen werkdruk van Kamerleden voor u een reden om extra contact te leggen? Omdat u een extra informatiebehoefte kunt voorzien, of omdat Kamerleden meer tijdnood ervaren.
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Zijn er nog zaken die u opmerkt in uw contact met belangenbehartigers? - Geïnterviewde bedanken en opname stoppen

Bijlage 2. Codeerschema's

Wegens anonimiseren van de respondenten zijn deze gegevens niet openbaar.

Bijlage 3. Overzicht inbreng inzake belangengroepen van verschillende partijen

1. Uitstel beantwoording vragen van het lid Slootweg over het bericht "Nieuw toeslagenschaal" ontstaan in de omgang van banken met moslims:

- Coalitie CDA
- Link: [[Uitstel beantwoording vragen](#)]

2. GroenLinks-vraag aan Rabobank:

- Oppositie GroenLinks
- Link: [[GroenLinks vraag](#)]

3. De schadeafhandeling van het beleggingsproduct Sprintplan door AEGON:

- Oppositie BBB & PvdA
- Link: [[Schadeafhandeling Sprintplan](#)]

4. Verslag van een notaoverleg, gehouden op 17 april 2023, over initiatiefnota van de leden Van der Lee en Nijboer over de aanpak van Nederland als belastingparadijs:

- Oppositie Groenlinks & PvdA
- Link: [[Notaoverleg belastingparadijs](#)]

5. Verslag van een schriftelijk overleg over het Fiche: Verordening, richtlijn en mededeling wijziging Europees marktinfrastructuurraamwerk (EMIR 3 review)(Kamerstuk 22112-3601):

- Coalitie D66
- Link: [[Schriftelijk overleg EMIR 3 review](#)]

6. Verslag van een commissiedebat, gehouden op 22 maart 2023, over Verduurzaming financiële sector/Toekomst van het Bankenlandschap:

- Oppositie en coalitie benoemen banken
- Link: [[Commissiedebat verduurzaming financiële sector](#)]

7. Coalitiepartij / antwoord op vragen van het lid Grinwis over de vragenlijst Wwft Sw voor beleggingsondernemingen van de AFM en de Vragenlijst integriteitsrisico van DNB:

- Coalitie ChristenUnie
- Link: [[Antwoord op vragen Grinwis](#)]

8. Antwoord op vragen van de leden Slootweg over het bericht "Miljardensteun voor Credit Suisse, beleggers reageren opgelucht"

- Coalitie CDA
- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D13427&did=2023D13427>

9. Antwoord op vragen van de leden Slootweg en Heinen over de berichtgeving in de media naar aanleiding van het omvallen van de Amerikaanse banken SVB en Signature

- Coalitie CDA & VVD
- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D13424&did=2023D13424>

10. Antwoord op vragen van het lid Slootweg over het bericht 'Rekening geblokkeerd na gift aan kleinzoon, bank belooft beterschap'

- Coalitie CDA

- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D11458&did=2023D11458>

10. Antwoord op vragen van het lid Tony van Dijk over het bericht dat de staat miljoenen verdient dankzij de aandeleninkoop van ABN AMRO

- Oppositie PVV
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D10056&did=2023D10056>

11. Verslag van een commissiedebat, gehouden op 8 februari 2023, over Vermogensverdeling

- Oppositie
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D05706&did=2023D05706>

12. Antwoord op vragen van het lid Azarkan over dividendstripping door de staatsbank Fortis

- Oppositie DENK
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D07687&did=2023D07687>

13. Antwoord op vragen van het lid Slootweg over het bericht 'Bankkantoren met een loop zoeken: ABN heeft er nog maar 27'

- Coalitie CDA
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D07949&did=2023D07949>

14. Antwoord op vragen van het lid Eppink over het ECB beleid om de positie van 'green bonds' in haar portefeuille actief te vergroten en het financiële systeem te vergroenen

- Oppositie JA21
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D20042&did=2023D20042>

15. Inbreng verslag schriftelijk overleg over de vijfde voortgangsbrief Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA)

- *De leden van de CDA-fractie lezen ook dat de NVB heeft aangegeven ...De leden van de D66-fractie verheugd om te lezen dat de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) heeft toegezegd*
- Coalitie D66 & CDA
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D14449&did=2023D14449>

16. Lijst van vragen inzake Voorjaarsnota 2023: *Hoe komt het dat het kabinet en de NVB van mening verschillen*

- Coalitie VVD
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D19916&did=2023D19916>

17. Verslag van een commissiedebat, gehouden op 30 maart 2023, over cybercrime

- *De NVB bericht vandaag dat de schade van fraude in het betalingsverkeer volgend jaar 61 miljoen euro bedraagt*
- Coalitie VVD

- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D13989&did=2023D13989>

18. Motie:

- *Verzoekt de regering te komen tot meerdere modelreglementen, met instemming van de Nederlandse Vereniging van Banken en het Verbond van Verzekeraars, om verduurzaming bij vve's te vereenvoudigen*
- Coalitie ChristenUnie
- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D20892&did=2023D20892>

19. Verslag van een schriftelijk overleg over het Fiche: Richtlijn en verordening betreffende btw-regels voor het digitale tijdperk:

- *De leden van de VVD-fractie vinden het belangrijk dat het kabinet belanghebbenden (MKB NL & VNO NCW) in een zo vroeg mogelijk stadium consulteert. Is dat al gebeurd*
- Coalitie VVD
- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D17317&did=2023D17317>

20. Verslag van een schriftelijk overleg over de analyse en opvolging uitspraak Hof van Justitie EU over het UBO-register

- *VVD: Ook vragen deze leden het kabinet of het kabinet de mediaberichtgeving over praktische problemen bij de werking van het UBO-register voor kleine fondsbeheerders (Dufas) herkent*
- Coalitie VVD
- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D16717&did=2023D16717>

21. Plenair verslag

- *De heer Ephraïm dat schrijven MKB-Nederland en VNO-NCW terecht in hun commentaar op het Belastingplan.*
- Oppositie Groep Van Haga
- Link: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/2022-2023/19

22. Verslag van een schriftelijk overleg over de vierde voortgangsrapportage Kwartiermakers toekomst accountancysector en onderzoek naar het audit only-model

- *D66: VNO-NCW hecht aan het belang dat vennootschappen een juist inzicht geven in (de omgang met) de risico's die zijn verbonden aan het ondernemen. Ik vind het goed en constructief dat VNO-NCW als vertegenwoordiger van de te controleren entiteiten zelf het initiatief neemt om dit onderwerp op te pakken.*
- Coalitie D66
- Link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D07493&did=2023D07493>

23. Vragen Pakket Belastingplan 2023

- *VVD: De heer Idsinga: MKB-Nederland geeft een goeie samenvatting van de belangen*
- Coalitie VVD

- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2022D52110&did=2022D52110>

24. Brief lid / fractie: Verzoek van het lid Idsinga (VVD) om een technische briefing te organiseren over de inning van coronabelastingsschulden bij ondernemers

- Coalitie VVD
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023D16558&did=2023D16558>

25. Rondetafelgesprek de toekomst van de Euro op verzoek Alkaya (SP)

- Oppositie SP
- Link:
https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2022A10142

26. Verzoek van de leden Slootweg (CDA) en Van Weyenberg (D66) om een rondetafelgesprek te organiseren n.a.v. het Rabobank-onderzoek "Is in Nederland sprake van 'graaiflatie'?"

- Coalitie CDA & D66
- Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023Z08109&did=2023D19211>

27. Verzoek van het lid Heinen (VVD) om een technische briefing door DNB over de risico's in de financiële sector naar aanleiding van de bankencrisis in de Verenigde Staten en de recente onrust op de financiële markten

- Coalitie VVD
- link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023Z04657&did=2023D11009>

28. Motie van het lid Van Houwelingen over uitspreken dat vermeden moet worden dat banken in Nederland een poortwachtersrol toebedeeld krijgen in het behalen van klimaat- en SDG-doelstellingen

- Oppositie FVD
- link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05414&did=2023D12773>

29. Motie van het lid Nijboer over het internationaal substantieel verhogen van de harde leverage ratio

- oppositie PvdA
- link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023D12764&did=2023D12764>

30. Motie van het lid Tony van Dijck over de verhoging van de maximale rente op kredieten per direct ongedaan maken

- oppositie PVV
- link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05412&did=2023D12770>

31. Motie van het lid Alkaya over het oligopolie in de Nederlandse bankenwereld bestrijden
- oppositie SP
  - link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05404&did=2023D12761>
32. Motie van het lid Nijboer over niet instemmen met voorstellen tot eigen aandeleninkoop tot de leverage ratio 10% bedraagt
- oppositie PvdA
  - link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05408&did=2023D12766>
33. Motie van de leden Slootweg en Grinwis over bij het besluit of de Volksbank een coöperatie wordt de klanten raadplegen en de karakteristieken van de bank in acht nemen
- coalitie CDA & ChristenUnie
  - link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05402&did=2023D12759>
34. Motie van de leden Grinwis en Slootweg over de mogelijkheid verkennen van de Volksbank als coöperatieve bank
- Coalitie CDA & ChristenUnie
  - link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05398&did=2023D12751>
35. Motie van de leden Grinwis en Slootweg over scenario's uitwerken voor uitbreiding van het Nederlandse bankenlandschap met een depositobank
- Coalitie CDA & ChristenUnie
  - Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z05397&did=2023D12750>
36. Schriftelijke vragen: Bijdrage van de sector (banken) aan verduurzaming landbouw
- Oppositie GroenLinks & PvdA
  - Link:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2023Z02238&did=2023D05200>

Bijlage 4. Transcripten

Wegens anonimiseren van de respondenten zijn deze gegevens niet openbaar.